

Pri, 40, Publica 12.

1707,

2a

10

Q. D. T. O. M. B. V.
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE ac DOMINO,
DN O. LVDOVICO,
LANDGRAVIATUS HASSIÆ SUPERIORIS

PRINCIPE HÆREDE, & reliqua.
DISSERTATIONIS JURIDICÆ

DE

OPERARUM

DEBITARUM MUTATIONE,

Von Veränderung der Schul-

digen Dienste /

PARTEM PRIOREM

IN INCLYTA ET FLORENTISSIMA ALMA LVDOVICIANA
SUB PRÆSIDIO

DN. MELCH. DETHMARI
GROLMANNI,

JCTI, ut & PROFESSORIS JURIS ORDINARII LONGE
CELEBERRIMI

IN AUDITORIO ꝛCTORUM SOLENNI

D. XXII. DEC. clb lcccvii.

PUBLICO ET PLACIDO ERUDITORUM EXAMINI EXHIBET

OTTO HENRICH de SCHADE

IN HUNDLOSEN, EQUES GUESTPH.

A. & R.

GISSÆ-HASS. Excud. JOH. REINH. VULPIUS, Ac. Ty

P. 259

RECTOR MAGNIFICENTISSIMO
SERENISSIMO PRINCIPIS & DOMINI
DNO. I. ADOLPHO
LANGGRAVIAE HASSAE SUPERIORIS
PRINCIPIS HEREDI & REGIS
DISSERTATIONIS JURIDICAE

OPERARUM

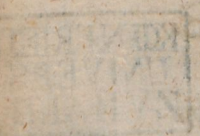
DEBITARUM MUTATIONE
Der Bereinigung der Schulden

IN VINCULO ET FLORENTISSIMA ANNA 1788
208 PAGES

DR. MELCH. DEHMANN
GROLMANN

IN VINCULO ET FLORENTISSIMA ANNA 1788
208 PAGES

OTTO HENRIK DE SCHADE

❦ 3 ❦

PRÆFATIO.

Sillud præcipue Thema, quod non in otiosis ingenii
contemplationibus ac inanibus mentis argutiis sub-
sistit, sed ad ulteriora progrediendo, ea quæ in ipsis re-
rum argumentis obtinent, perspicue tradit, & singula-
rem cunctis tam in theoria quam praxi versantibus u-
tilitatem spondet, Cathedrâ dignum reputatur, in ele-
ctione præsentis nos nullatenus à metâ aberrasse confidi-
mus; Enimvero siue hujus amplitudinem, magna sui
parte causas Publicas & Privatas, Seculares & Eccle-
siasticas, Allodiales & Feudales, Solitas & Insolitas in
medium producit, scrutatur, determinat, & ambitu
suo complectitur: Si ve illius difficultatem, nescio an non,
cum ex vario, Publico ac Privato, Scripto & non Scri-
pto jure, deciso casuum hoc in negotio saepe occurrentium
petenda, imò non rarò moris patrii ratio habenda sit;
alias ad minimum materias exaquet, si non exsuperat?
siue deniq; hujus ubertatem intueamur, sicuti enim fer-
me per universum totius Germania tractum,
operarum usus, de quibuscumque demum, Vul-
garibus, Aulicis, Eminentibus aliisve loqua-
mur, frequentissimus existit, ita non possunt non
(id quod fora & judicum tribunalia passim testantur)
quotidianæ subditorum circa aggravationem Supe-
riorum, vicissim Dominorum erga debitores servi-
tiorum

tiorum morosos, quiq; licitam casibus evenientibus mutationem torvō oculo aspiciunt, & nescio quam sibi injuriam, quodq; præjudicium generari imaginantur, querimonia oriri, ut si ullum juris Caput, singulare in praxi commodum ostentat, certe hoc opimam Judicibus, causarumq; Patronis segetem promittat: Et hac quoque causa fuit cur nos in hac CIRCA OPERARUM DEBITARUM MUTATIONEM instituta DISQUISITIONE operam qualem qualem impenderitimus. Optassemus equidem plures ex jure Germanico speciali suppetias, verum his destituti, pleraq; secundum præcepta juris Communis, quæ universalem obligandi vim, nisi jura provinciarū singulæ contrariensur, obtinent, definienda fuere. Et quamvis totum hoc Argumentum una dissertatione juxta manuductionem & ductum DNI. PRÆSIDIS absolvere constitueram, quia tamen sub manibus præter intentionem, excreverunt paginae, in duo materiã hanc, separata membra, ut prius, duobus capitulis MUTATIONEM ILLICITAM, posterius totidem LICITAM comprehendat, methodo arbitraria dispescere, consultius visum fuit. Habes igitur B. L. Priorem dissertationis partem, quam ut serena fronte suscipere, & alteram brevi expectare digneris, est, quod obnixè contendimus.

CAPUT I.
Generalia Thematis, ejusque No-
minalem & Realem Definitionem
continet.

S U M M A R I A.

*Intentionem Authoris quomodo circa materiam hanc
versari velit §. I. exponit.*

*Varias Operarum acceptiones §. II. enarrat, & an argumen-
tum à liberis ad rusticos moderni temporis, rectè du-
catur? inquirit.*

*Quid nobis sint Opera? itemque eas non constituere solum
munus mixtum in §. III. contra communem senten-
tiam adstruitur.*

*Quibus nominibus in Germania provinciis indigentur
§. IV. declarat.*

Quid per addebitas §. V.

Et per mutationem in rubr. intelligamus? §. VI. innuit.

Definitionem thematis cum explicatione §. VII. proponit.

*§. VIII. mutationem in eam quæ circa operas Allodiales &
Fendales; Utrasque vel Vulgares aut Eminentes eve-
nit, considerat.*

*§. IX. mutationem iterum aliam esse definitarum aliam ope-
rarum indefinitarum, hancq; vel absolute & simplici-
ter, aut respectivè & secundum quid realem, contris
quam alii docet.*

Reliquas huc spectantes divisiones §. X. insinuat.

A

§. I. Duta

S. I.

DUm praesertis, moribus non saltem Germanorum, sed & aliarum nationum accommodatissimi, casuum varietate, & materiae amplitudine fertilissimi, rerum vero difficultate ac negotiorum pondere gravissimi, quod tractandum suscepimus, thematis, qualem qualem delineationem adumbrare, apud nos constituimus, operarum debitarum originem, earum in Imperio progressum, naturam denique & effectus operose & multa cum temporis tum laboris jactura recensere, tanto minus scopo nostro conveniens esse arbitramur; quanto notius est, plures jam tum in Republ. literaria Viros, veluti Stamm. *de Servitut. Personal.* Hufan. *de Homin. Propriis.* Fromman. *de Operis Subditorum & maxime rusticorum.* Jonam Eucharium Erhard. *de Operis Rusticor.* Joh. Francisc. Balthasar. *de Operis Subditorum,* & novissime Dn. Georg. Engelbrecht. *de Operis Rusticorum,* haec omnia integris Dissertationibus, Tracta-

Tractatibus & Commentariis exposuisse, ornasse, deduxisse & illustrasse. Igitur eo tantum nostra collimat intentio, ut, quod de præsentî argumento leviter & sparsim à DD. tactum, nullibi autem ex professo enucleatum est, in parvum quasi fasciculum colligamus, itaque jus Dominorum erga subditos vel servitorum debitores, horum vicissim erga Superiores, uno intuitu, quoad vires patiuntur, clare ob oculos ponamus.

§. II.

Operarum verò vocabulum non pro studio, uti in *L. 1. ff. de f. & f. solertia* veluti in *L. 3. pro Socio* aut beneficii præstatione, uti in *L. 1. si Mens. fals. mod. dix.* nec pro diurno officio capimus, uti communiter operæ libertorum juxta Imperatorem in *L. 1. ff. de Oper. Libert.* describuntur. Non quidem eo sensu, ac si hæc nunquam nocturno tempore præstentur, sed quod regulariter & plerumque de die expediuntur *L. 1. & 3. de Oper. Libert. L. 22. eod. junct. L. 20. §. 4. de Stat. Liber.* quod & videtur sensisse Dn. Lauterb. in *Coll. Theorico-Pract. Tit. de Oper. Libert. §. 2.* Engelb. *de Oper. Rustic. th. 23.* Diem autem non civilem, qui à media nocte initium sumit, & sequentis noctis media parte finitur. *L. 8. ff. de Feriis.* Sed naturalem, qui spatium temporis ab ortu usque ad occasum solis complectitur, intelligimus. *Cap. si perfodiens 3. X. de Homicid. arg. L. 1. C. de Custod. reor. Vid. & L. 2. §. 1. de V. S. ibique Gædd. n. 7. & seqq.* Indeque etiam ad Operas Rusticorum moderni temporis non improbaliter argumentamur Brunn. *ad L. 1. C. de Oper. lib. n. 3.* Balch. *de Oper. Subd. c. 3. p. 37.* Erhard. *d. l. cowcl. 6. lit. A.*

quamvis insuper ad principia patriæ respiciendum, & magna cum animi discretione hic sæpius procedendum esse non negaverim. Schilt. *Exerc. ad Pand. 41. §. 41.*

§. III.

Sed, quia operæ modo dictæ ita præstantur, ut debitores meridiano tempore quiete frui, & valetudinis rationem habere queant *L. 26. de Oper. Libers. vitæ* que periculum subire non cogantur. *L. 16. pr. & L. 17. eod.* qualia servitiis feudalis, quæ non minus ac prædicta complectimur, nullo modo (etfi alias non infrequens argumentum à libertis ad Vafallos ducatur. vid. *L. 21. & 32. de Oper. Lib. D. Lauterb. Coll. Theor. pr. tit. de Oper. Lib. §. 4. & 6.*) conveniunt; in iis enim ubi militaria sunt, nec temporis, valetudinis aut vitæ cura habetur. Hinc nobis in laxiori paulo significato præstationem muneris seu ministerii ad alterius utilitatem vel emolumentum factam, in rubrica denotant. Vid. Kohl *de Servitiis Feudal. num. 1. & 2.* Schilt. *Ex. ad ff. 41. §. 40.* & licet cõmunis DD. Schola, operas ad munus mixtum, eo quod possessionis intuitu personæ imponantur, & ad eas obligatus præter laborem sumtus, sustinere cogatur. *L. fin. §. 26. & 27. de Muner. L. 18. & 20. de Oper. Lib.* referre conetur. Erhard. *de Oper. Rustic. Concl. 6.* Balth. *de Oper. Subdit. C. 1. p. 7. & C. 4. p. 73. ibig. alleg.* tamen cum operas in quibusdã Germaniæ locis, fortè vi Jurisdictionis & Subjectionis debitas, quilibet etiam prædia non possidens, præstare teneatur. Erhard. *d. l. Concl. 19.* interque eas, excubias, custodem ad portas, vel nuntium &c. agere, recenseantur, qualia sine dubio muneribus personalibus annumerantur *L. 18.*

§. 30.

§. 10. de Mun. & Honor. Struv. Exerc. 50. th. 63. Balch. d. l. c. 11. p. 291. imò in plerisque Westphaliae locis hominum propriorum liberi, etsi villam non possideant, tamen Domino antequam ad libertatem pervenire queant, per integrum annum gratis servire cogantur, Doctores praeterea, rusticos, qui vel nullum vel non multum agri possident, veluti *Handfröhner / Hintersäcker / Drinckfiker / Soldner etc.* ad operas manuales teneri constanter assereverent. Vid. Fritsch. *Tract. de Jur. Pagor. C. 8. th. 7.* Struv. *Ex. 3. n. 24.* Hinc priori sententiae simpliciter & indistincte subscribendum non esse, facile patescit. add. Fromman. *de Subditor. & Rustic. Oper. §. 5.* idque etiam Recess. inter Sereniss. Hass. Darmst. Landgr. & Subditos Districtus Gilsensis erectus in pr. ibi: **Wegen der ohnge-messenen real- und personal-Frohndiensten etc.** luculenter comprobatur exhibet.

§. IV.

Operae quoque variis apud Germanos indignantur nominibus, modo *Dienste* / ut in Westphalia etiam aliquando in Hassia add. cit. Recess. Hass. *§. Ein Tag bey Fürsten Lagen.* ibi: **Alle übrige Dienste aber.** & *§. Unsere Unterthanen.* Item *§. Mehrbesagte Unsere etc.* It. *Frohndienste* / veluti in Suevia, Hassia aliisque circumjacentibus regionibus Wehner. *in Observat. Pract. voce Dienst.* Erhard. *d. Tr. Concl. 6. lit. A.* Hufan. *de Homin. Propr. C. 6. n. 53.* dict. Rec. Hass. passim, alibi *Scharwerck* / ut in Bavaria, Ducatu Superioris Palatinatus. vid. Fromman. *de Operis Subdit. & maxime Rustic. punct. 1. §. 3. & 4.* & Episcopatu Frisingensi Balch. *c. 3. p. 39.* **Kobwold in**

Archi-Episcopatu Salisburgensi, Austria, Styria, Carinthia ac Carniola Balth. *d. l. p. 39.* insuper **Herrn Dienen** / quasi operæ Dominis debitæ, in Ducatu Brunsvicensi & Luneburgensi nuncupantur, & hanc appellationem ipsi rei convenientissimam arbitratur Engelbrecht. *de Oper. Rusticor. §. 22.*

§. V.

Debitarum verò in rubrica meminimus operarum, & eo ipso obligationem intuitu servitiorum omnino firmam, non tantum præsupponimus, sed insuper nos causas, ex quibus earum præstatio fluit, in medium non esse prolaturus, sufficienter innuimus: sive autem per *DEBITAS* solitas & consuetas cum Gylmanno, *Res. Judicat. Lib. 2. Dec. 4. n. 11.* communes cum Erhard. *d. Tr. Concl. 6. lit. A. in fin.* sive actu constitutas, aut saltem promissas intelligamus, parum refert: debendi enim verbum, his omnibus, uti ex infra dicendis apparebit, commode applicatur. *L. 178. §. f. de V. S.*

§. VI.

Dictorum in §. præced. veritas ex verbo *mutatio-* nis, quod in rubrica ultimum locum occupat, apprime clarescit, cum enim juxta notissimam juris dispositionem, omnis privatio præsupponat habitum. *L. 20. Ex quib. caus. Maj. L. 208. de R. 7. L. 116. de V. O.* necesse est, ut existentiam operarum, quarum mutationem indagamus, omnimodo prærequiramus. Et quamvis *mutare*, nobis non sit idem, quod non referre, non obesse, non interessè, prout *nec mutat. in L. 52. §. 2. de Fidejuss. L. 11. Usufr.*

Ufuf. quemadm. cau. L. 3. §. f. de pecul. & L. 36. §. 1. de Testam. milit. sumitur, tamen illud quoq; observari mere-
tur, mutationem non tantum tunc fieri, quoties species
præstationis, seu id quod ante erat in obligatione, penitus
alteratur, uti vocabulum hoc communiter in jure audit.
Vid. *pr. §. de Cap. Dim. L. pen. de Jurisd. Rubr. & L. un. C. de mutat. nomin.* sed etiam quoties eadem specie manen-
te, vel aggravatio vel diminutio contingit, negari fi-
quidem nequit, quin priori modo jus subditorum, po-
steriori Dominorum detrimentum patiat, imo quo-
ties in qualitate vel operarum circumstantiis variatio-
nem advertimus, toties mutatam servitiorum præsta-
tionem dicemus. *arg. L. 75. & L. 125. de R. §. L. 3. C. de Novat.*

§. VII.

Sicuti autem in rebus, quæ per se patent accura-
tam tradere definitionem, per quam difficile est, ita idem
in præsentī materia nobis ferme accidit, quid enim mu-
tatio operarum sit, ex vocabulorum horum positione
tam evidenter, ut vix clarius exprimi queat, patescit.
Tentabimus tamen an aliquam hujus thematis descri-
ptionem in medium proferre possimus. Sit igitur
*Servitorum jure præstandorum legitimis ex
causis in totum vel in tantum facta alteratio.*

Dicimus (1) *Servitorum*, non quatenus hoc verbum
proprie denotat apud bonos scriptores teste Calvin. in
Lexico juris voce servitium. Officium servile, sed pro-
ut synonymum operarum exprimit. *2. F. 51. §. 7. Bal-
thas. de Oper. Subdir. C. 3. p. 38.* (2) *Jure præstandorum,*

ut

ut operas debitas complectamur. (3) *Legitimis ex causis*, unde omnem viam facti, eosque modos, quibus invitâ justitiâ ministeria subditis extorquentur, eliminamus. Denique (4) *in totum vel in tantum* &c. ut omnes species mutationis in §. 6. recensitas una contineamus.

§. VIII.

Jure Romanorum operæ in *Officiales & Artificiales* seu *Fabriles* dividuntur. *L. 20. de Oper. Libert.* Illa sunt, quæ personæ ministerio expediuntur, & Patrono quæ tali exhibentur. *L. 9. §. 1. L. 19. §. 1. L. 11. L. 22. & 24. de Oper. Libert.* utpote negotia Patroni gerere, cum ipso morari. *L. 20. §. 1. L. 38. §. 1. de Oper. Libert.* Hæ in artificio consistunt. Vid. *L. 7. §. 5. L. 1. 69. §. 1. L. 26. de Oper. Libert. L. 65. de Legat. 3. Struv. Ex. 37. Th. 62.* Moribus vero Germanorū sicuti ab objecto seu re, intuitu cujus præstantur, aliæ *Allodiales*, quæ occasione allodii, & *Feudales*, quæ respectu rei qualitate feudali affectæ debentur, vulgo *Lehn und Ritter Dienste*. Utræque vel *Vulgares*, quæ quibuscunque Dominis deberi possunt, veluti arare, seminare, triturrare, (quamvis hæ non ab omnibus feudis, sed tantum rusticis præstari soleant. Vid. Coccej. *Disseruat. de eo, quod justum est circa Rusticos in Mat. feud. Cap. 3. §. 16. cum seqq.*) vel *Aulicæ*, vulgo *Hoff Dienste* quæ ad aulam Domini præcisè sunt præstandæ; exempla harum operarum passim occurrunt, ita quidem ut rustici, quando Princeps in certo quodam Palatio commoratur, quicquid ad aulam ejus sustinendam necessarium est, convehere teneantur, de cætero ab aliis servitiis immunes existant. add. Frantzk. *L. 2. Resol. 15. n. 4.*

& 36.

d. 30. Aliæ denique *Eminentes*, inde dictæ quod ex sublimiori & excellentiori principio fluant, v. gr. quæ in consequentiam superioritatis territorialis debentur, quæ & Angariæ & Parangariæ, (quæ sunt præstationes ob repentinum aliquod emergens, vigore iuris territorialis à Regionum Dominis Subditis indictæ, præstandæ equis, plaustris, manibus, navibus. vid. *rot. tit. C. de curs. publ. & Ang. & Parang.* Seckendorff. *Teutscher Fürsten Staat Part. 3. Cap. 3. Reg. 9. 2. 3.* Myler. *de Princip. & Stat. Imperii P. 2. C. 72.* teste Frantzk. *c. 1.* add. Fromm. *de Oper. Subdit.*) Spectant. Ita quoque circa hæc omnia servitia, uti ex infra dicendis patebit, mutatio contingere poterit.

§. IX.

Sic porrò ratione Quantitatis, veluti circa operas *certas, limitatas, restrictas seu determinatas*; *gesetzte und gemessene Dienste* (quales non quoad substantiam, ea enim consideratione, quia in facto consistunt, omnes incertæ sunt. *L. 75. §. 7. de V. O. L. 72. §. Celsus ff. Eod.* sed respectu numeri & qualitatis dicuntur, veluti cum nuncupantur messoriæ, aratoriæ, trium quatuorve dierum &c.) Quæ ad certum tempus, modum & circumstantiâ sunt restrictæ. vid. *L. 24. de Oper. Libert.* nimirum ut tribus diebus rusticus aret. vid. Balthaf. *c. 12. p. 308.* Erhard. *de Oper. Rust. Concl. 7. lit. B.* Aut *incertas indeterminatas, indefinitas, ungemessene Frohn und Dienste* (quales Fromm. *d. l. §. 9.* ex superioritate territoriali descendentes, dicuntur,) quæ nullo tempore, modo, vel qualitate circumscribuntur, verum à beneplacito Domi-

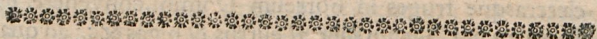
B

ni

nã, rationabili tamen, dependent, toties præstanda,
 quoties opus est, mutatio observatur. vid. Ziegl. ad Ni-
 col. Cavoli *Dec. Aureas. §. Nobiles. n. 56.* Marburg. *V. 2.*
Consil. 30. n. 201. Fromm. *d. Diff. C. 1. §. 7.* & 9. Knipsch.
de Nobilitate Togata & Sagata Lib. 3. Cap. 21. n. 12. & 15.
 Barbos Locuplet. *Lib. 13. Cap. 25. Axiom. 2. & 3.* Struv. *in*
S. J. Civ. Ex. 3. de Stat. Hom. Th. fin. & novissime in
 Magnif. Joh. Nic. Hert. Jct. & Antecess. in alma hac
 Ludoviciana prim. longe lateq; Celeb. *Diff. de Super. Terr.*
 §. 53. In hac divisione communiter acquiescunt Interpp.
 quod si tamen praxin plurium locorum intueor,
 indefinitas adverto alias esse absolute & simpliciter,
 alias respective tales, prioris notæ dicuntur, quando sub-
 diti cujuslibet, generis operas edere coguntur, **wann**
die Unterthanen thun müssen / was man sie heisset / quales
summo Principi Hass. Darmst. vid. d. Recess. in pr. ibi:
weger der ohngemessenen Frohn- Dienste so unsern in G. Die
ruhenden Löbl. Vorfahren / Fürsten zu Hessen / und nun
mehrouns / sie respective zu leisten / schuldig gewesen / und
noch sind ic. à rusticis debentur, posterioris quando qui-
 dem non omnis generis servitia, sed certam speciem ope-
 rarum, v. g. **Baudienste / Holz oder Weinführen / ic. in-**
 definite subditi præstare tenentur, quam divisionem non
 tantum ipsa experientia, sed sæpe alleg. Recess. manife-
 stè comprobat, nam etsi ex gratiosa principis Hasslo-
 Darmstad. concessione indefinitæ rusticorum operæ, ad
 certum tempus in pecuniariam præstationem mutaræ
 fuerint, tamen ratione, **des Bestallungs / Cansley und**
Brenholz zum Fürsten Lager & in nonnullis aliis §. 2. seq.
 indefinita mansit subditorum obligatio, manifesto exem-
 plo

plo, etiam certam operarum speciem, diverso respectu,
 nomen servitorum indeterminatorum mereri. Evenit
 quoque mutatio ratione modi præstandi, secundum
 quem alix sunt *Ruricales* uti dicit Fromm. *d. l. th. 6.* vel
Ruricales, quod magis placet Knipsch. *c. l. n. 16. Wagens*
und Pflugdienste præstandæ ab iis, qui tot agros colunt,
 ut inde equos vel boves aratarios sustentare queant. vid.
 Ziegl. *d. l. n. 55.* Befold. *in Thesuro Practico* voce *Pflug-*
Dienst Stamm. *de Servit. Pers. L. 3. c. 21.* Huc refert
 Knipsch. *c. l. n. 18.* ligna, frumenta, vina, & si quæ alia Domi-
 no proveniunt, in ædes dominicas convehere, agros
 fimo stercoreare, arare, serere, rastro planare, fœnum
 cæterasque fruges in horreum Domini convehere, *die*
Garn zu den Jagden führen/ currus & bigas &c. ad qua-
 rumcunque rerum necessariatum vecturam præbere.
 Aliæ *Manuaria*, quæ opera manuum peraguntur ab iis
 hominibus, qui tantum non possident unde equos vel
 boves alere valeant, vel ut Saxones loquuntur, qui non
 habent integrum mansum aut Hubam Ziegl. *d. l. Hufan.*
de Hom. propr. Cap. 6. n. 66. Inter has operas recenset
 Knipsch. *c. l. n. 19,* literas transportare, feminare, fœnum
 secare, illud Soli exponere, fruges demetere, operas
 suas in linum, vinum, stercoreationes tritundas fruges,
 venationes, circa ædificia extruenda ac reficienda &c.
 adhibere, quamvis hac in parte, sicuti in tota materia
 operarum, ad consuetudinem provinciæ potissimum sit
 respiciendum. vid. Wehner *in Observ. Pract.* voce *Dinge*
noth. quod in Capitulo tercio, pro substrata materia,
 latius declarabimus.

Occurrit insuper mutatio vel (1) ratione Subjecti Activi seu Domini operas sc. exigentis, vel intuitu Passivi & Debitoris, qui eas prestare obstructus est. (2) Objecti quoties aliud pro alio, ut pro servitiis pecunia vel diversum ab eo quod in obligatione existit, agendum injungitur. (3) Subjecti vel Objecti simul, quando alii quam cui originarie debentur, aliud quam in primæva conventionem est, prestatur. (4) temporis. (5) loci, quæ & similia in Capit. subsequentibus fusi-
us demonstratum imus, sit itaque.

CAPUT II.

DE

Illicita Operarum Debitarum Mutatione.

SUMMARIA.

*M*utationem operarum regulariter vetitam esse, multis rationibus & Legibus in §. 1. evincitur. Idque in §. 2. in Allodialibus, Feudalibus & Eminentibus operis, sub restrictione tamen procedere, docetur. In §. 3. utrum subditi ad operas venatorias, quando eas nunquam prestiterunt, à Domino adstringi queant, & quid circa hæc servitia in Hassia obrineat, disquiritur. Dominum Territorialem posse subditos Nobilium à servi-
tiis aliis exemptos, ad venationem nocivorum anima-
lium

lium cogere in §. 4. demonstratur. Et an idem ipsis Nobilibus concessum sit? ibidem indagatur.

Præfectum venationis, quoties Princeps, dum in propria persona venationem exercet, operas venatorias sibi reservavit, de cætero pro iis pecuniam accipit, non posse loco Domini has exigere, neque cessionem viciniore principi factam rusticos ad præstationem pecunie & operarum simul obligare in §. 5. demonstratur.

Varia vetitarum operarum Aulicarum exempla sub §. 6. adducuntur.

Mutationem operarum vulgariarum intuitu subjecti activi vetitam esse dicimus, idque exemplo excubiarum comprobamus, & quasdam insimul limitationes in §. 7. adducimus.

Idem ad feudalia servitia in §. 8. extenditur, & an aggravatio, quoties vasallus pluribus hæredibus relictis decedit, ratione operarum contingat? latius discutitur.

Exempla mutationis vetitæ intuitu subjecti passivi in §. 9. adducuntur, & an vasallus præcise in persona operas Domino exhibere teneatur? prolixè docetur.

Quid juris sit circa mutationem operarum allodialium & feudaliarum, quoties debitor pluribus liberis relictis decedit? ex §. 10. colligi potest.

Mutationem operarum intuitu objecti illicitam declaramus, idque variis exemplis v. gr. in pecuniaria pro operis præstatione, visitatione Ecclesiastica à Superintendentibus instituenda, aliisque in §. 11. 12. 13. & 14. elucidamus.

Juxta §. 15. non tenetur Rusticus ad operas determinatas

gatus ultra tempus praefixum servire, quamvis Dominus ipsi pro operis pecuniam offerat.

De operis solitis & insolitis earumque mutatione & quid ad utramque speciem spectet? agit §. 16.

Num, aucto per coemtionem aut alias praediò, ratione cujus servitia iudeterminata debentur etiam augeantur opera, sub distinctione in §. 17. resolvitur.

Indeterminata opera juxta §. 18. ultra consuetum & haetenus observatum modum non sunt extendenda, & quid si quantitas operarum antiquitus variaverit?

Illicitam operarum mutationem ratione loci proponit §. 18. & materiam hanc variis casibus illustrat.

De vetita mutatione intuitu temporis cum exemplorum allegatione fuse tractat §. 10.

Mutationem circa sumtus injustam exhibet. §. 20.

§. I.

Mutationem operarum regulariter & in genere vetitam esse, apertis non tantum legum testimoniis, sed & rationibus evidenter concludentibus facili negotio demonstrari valet; Enimverò sive eam consideres in augendo, subditi, sive in minuendo, Domini praedictum subest, alteri autem per alterum iniquam conditionem inferri non posse, plusquam manifestum existit. *L. 61. de R. 7. C. mutare de R. 7. in 610.* Deinde ea, quae antiqua sunt & olim obtinuerunt, non temere sunt mutanda, *L. 2. de Constit. Princip.* Et utique alias natura, quia nolenti jus qualitatum adimeretur, ac homo sine facto suo in deteriore statum detruderetur, vim

vini pati videbitur. Porro sicuti domino, censum au-
 gere, jure non permittitur *L. pen. C. de agric. & censit.*
 ita nec ob paritatis rationem, ne utrobique justam con-
 querendi causam læso suppeditemus, servitorum au-
 gmentatio vel diminutio admittenda, Boer. *Dec. 132. n.*
3. & seqq. Dec. 55. n. 2. Quod abinde validius com-
 probatur, si operas vel ex consuetudine, quippe quæ
 ultra quam introducta & in observantiam per actus ad
 eam tendentes, transit, non obligat, vel ex præscriptio-
 ne, in qua sonat regula, tantum præscriptum quantum
 possessum. Struv. *S. 7. C. Ex. 43. th. 11.* vel demum ex
 conventionem originem traxisse dicas, nam & hic sicuti
 utriusque voluntate quid cæpit, ita quoque utriusque
 consensu est immutandum *L. 5. C. de O. & A. l. 35. de R. J.*
 ut taceam operas ad minimum respectu patientis esse
 odiosas, adeoque restringendas potius quam extenden-
 das *Cap. odia de R. 7. in 6to. Struv. Ex. 3. Th. 24.* cum
 alleg. *ibid.* Magnif. Dn. Herr. *Dissert. de Superiorit. Terr.*
§. 53. n. 7. veritatem hujus rei etiam textus tam juris Ci-
 vilis quam Canonici ulterius luculenter evincunt, ita
 enim Imperator in *L. 1. C. in quib. caus. Coloni censiti Do-*
minos accusare possint, inquit: *Quisquis colonus plus à Do-*
mino exigitur, quam antea consueverat, & quam in an-
terioribus temporibus exactum est, adeat Judicem, cujus
primum poterit habere presentiam, & facinus comprobe-
at ut ille qui convincitur amplius postulare, quam accipere
consueverat, hoc facere in posterum prohibeatur, prius red-
dito quod superexactione perpetrata noscitur extorsisse,
 quo & spectant *L. 22. C. de agric. & Cens. & Col. L. 1. & 2.*
C. Ne rustican. ad ull. obseq. L. un. C. Ne Oper. a. Collato-
 rib.

rib. exig. L. un. C. Ne Trib. lav. prest. L. un. C. de Salg. Hosp. nonprest. L. 6. C. de Annon. Can. 31. Caus. 18. Qu. 2. Hancque sententiam comprobant Brunn. ad L. 23. C. de agric. & Cens. Balthas. de Op. Subd. max. Rust. C. 1. §. 7. Knipsch. de Nobilit. L. 3. C. 21. Barbof. Locuplet. Lib. 13. Cap. 25. Ziegl. in d. §. Nobiles num. 118. D. Lauterb. Coll. Theor. Pract. tit. de oper. lib. §. 7. Aliique.

§. II.

Quæ argumenta non tantum in Allodialibus, sed & operis Feudalibus, vid. Coccej. *Diss. De eo, quod just. est circa. Rust. in mat. feud. Cap. 2 per tot. Vulgaribus, Aulicis, imo etiam ex Superioritate territoriali fluentibus, quamvis non omnibus, firmiter concludunt, adeoque non dubitamus etiam has sub regula comprehendere, fac enim æque commode Principi per subditorum personas Equos Boves &c. ac extraneorum, succurri posse, ipsum autem suorum operas respuere & loco earum pecuniam, qua mediante aliena servitia conducere queat, desiderare, nunquid hoc superioris postulatam ab æquitate alienum, & tanquam tale quod ruinam ac perniciem subditorum accelerat æstimabis: Vid. Brunn. ad L. un. C. N. Oper. à Col. lat. exig. num. 3. & ad L. 1. C. Ne rustic. ad ullum obseq. in f. add. Klock. De Contrib. Cap. 2. num. 40. Cautè tamen quoad operas ex superioritate territoriali competentes, procedendum erit, neque quando vi istius juris aliquid exigitur, quod nunquam hætenus à subditis præstitum est, id statim pro servitorum mutatione, vel rusticorum aggravatione venditandum erit: qua de re in Cap. seq. latius disseremus.*

§. III.

S. III.

Interim hic illa primo loco, an subditi ad servitiorum venatoriorum aut salcuariorum Jagd: Froh: tien v. gr. zu Pferd und Hand: Fronhn / und Dienst zu Fort: Fuhr / und Haltung der Hunde/ Seiler / Zeugs: Netz und Garn/ Wild: Häger und Wild: Idune zumachen/ Für und anzusehen/ exhibitionem, quamvis has operas hactenus nunquam praestiterint, obstricti sint, discutienda quaestio est? Et quamvis indubitati juris sit, venationem quoque hodie ad regalia pertinere Klock. *Conf. 98. n. 21.* & servitia haec venatoria tanquam consequens superioritatis territorialis à Referente in *Relat. Noviss. Relat. 24. n. 40.* considerari, indeque affirmativa decisio probabilis videatur, imo verò ita ferme totius Imperii Romano-Germanici consuetudo ferat, nescio tamen annon pro sublevatione Subditorum mitior sententia hoc in passu eligenda, & dicendum potius sit, mutationem operarum licitam, ad eas operas, quae utilitatem subditorum, necessitatem & conservationem universi respiciunt, non autem voluptatem tantum ipsius Principis explent pertinere vid. *Struv. Synt. feud. c. 6. Aph. 25.* Ahasver. *Fritsch. Tr. p. C. 11. n. 2.* Et certe differentia facienda est inter Jus venandi, utpote quod ad regalia spectat, *Struv. d. 1. aph. 28.* & modum venationem exequendi, hic enim etiam sine singulari subditorum opera per venatores, quos magno numero saepe Principes alere solent, expediri potest, cum enim in venatione saltem Principis commodum ejusq; delectamentum intueamur, ratio non est, cur ea regulariter oneri subditis esse debeat, & illa utique interpretatio facien-

da quæ miseros ab onere subleuat eosque in minimo gravat, ut taceam in nonnullis Imperii Provinciis hanc inter Regalia nullatenus referri, sed tam a subditis, quam Principibus promiscue exerceri Rulant. *de commiss. & Commiss. p. 4. l. 2. c. 8. n. 10.* Wehner. *pract. obs. verb. freye Wärsche* / hasque operas teste dissent. alias Fromm. *d. l. regulariter tantum à Subditis in districtu Forestali sitis*, non indistincte ab omnibus, præstari. Wehner. *voce Forstreche* / ita in nonnullis Imp. provinciis in quibus raras terra feras alit, servitiorum horum exactio, inaudita hactenus res est, forte igitur & hic nequidem Dominum territorii intuitu istarum operarum fundatam habere intentionem, recte dicemus *L. 1. C. ne rust. ad obseq. cum Brunnem. ad Lun. C. ne oper. à collator. exig. n. 3.* Sixtin. *de Regal. l. 2. c. 13.* Quicquid sit in plerisque Germaniæ territoriiis etiam operæ venatoriæ inter consuetas & solitas recensentur. Vid. Balth. *de Oper. Subd. C. 11. p. 248.* Fritsch. *de Jur. Lustrat. & seq. C. 11. num. 1. & seqq.* Seckendorff. *Fürsten: Staat P. 3. C. 3.* In Hassia rustici ad operas indeterminatas Principibus tenentur, & quamvis aliquot pagi ex gratia vel concessione Landgravii, pro quibusdam servitiis annuatim quid pendant, nihilominus tamen inter exceptas etiam venatoriæ diferte referuntur, ita enim Recess. hic in Hassia Superiore desuper 12. Maji, 1704. erecti §. 5. verba sonant: **Die gehende und fahrende Jagd = Dienste zu Wolffen und andern Jagden / haben sie unsere Untertanen des Amtes Siehen zusambe dem Hüttenberg zu verrichten / auch das Wildpreß so in dem Amte Siehen und denen dazu gehörigen Gerichten / auch in unserm Antheil des Hüttenberges gefangen und gefürschet wird / so weis der Bezirk solches Amtes**

Ambo / der Gerichte und des Hütten-Berges gehet/an die
Orter ohne Lohn zu überbringen / welche ihnen angewiesen
werden.

§. IV.

Illud interim intrepide statuimus, Subditos Nobili-
tium, quamvis alias à præstatione operarum immunes
existerent, ubi tamen nociva territorio animalia in sylvis
vel pratis oberrant, & regionum Domini ad extirpan-
dum hoc genus ferarum, eorum operas exposcunt, ser-
vitia iuste denegare, aut exactionem hanc tanquam ag-
gravationem illicitam exclamare non posse, cunctorum
enim, hic vertitur salus & interesse, adeoque & conjun-
ctim omnes ad bonum commune, quod in singulos
redundat, concurrere tenentur, hinc & jure Romano
sine delectu cunctis potestas hujusmodi bestias occiden-
di concessa legitur in *L. Un. C. de venat. Ferar.* imo etsi
postmodum in *2. F. 27. §. 5.* subditis retia vel laqueos
animalibus ponere, prohibitum reperiatur, diserte ta-
men ibidem ursi, apri & lupi excipiuntur. vid. Ahasv.
Fritsch. *Tr. 9. §. 4.* itaq; in Scab. Jen. judicatum esse notat
Struy. *S. F. c. 6. Aph. 26. n. 3.* Posset quidem videri, cum hic
subsit species quædam necessariæ venationis, cui liber Sub-
ditorum hoc genus animalium penitus extirpare incum-
bat, & res aliquando longiorem, quam ut desuper justis
Principis expectari queat, moram non patiatur, etiam No-
bilibus eum in finem convocandi Subditos licentiam
competere; sed quia convocatio hominum ad capturam
luporum ex altiori quodam principio fuit, & speciem
quandam sequelæ continet. Fritsch. *d. l. §. 4. n. 17.* hoc
autem jure Nobiles destituuntur, imo respectu habito
ad venationem Domini Jurisdictionales nulla jubendi
C 2 facult.

facultate pollent, adeoque à subditis frustra parendi obsequium expectamus *arg. L. fin. de Jurisd.* & tanta necessitas, quæ non aliquod saltem interstitium temporis patiatur, vix concipi queat, vel si evenire possit subditi ultro, etiam non expectato alterius jussu, spontaneas operas exhibebunt, hinc contrarium verius judicarem.

S. V.

Ex prædictis mutationem operarum venatoriarum ratione subjecti activi illicitam pronunciamus, pone enim inter Principem & subditos, ut hi pro debitis servitijs venatorijs, annuatim disito à se longe domino certam pecuniæ summam pendant, convenisse, dominum autem quoties in persona venationi interesse cupit, servitia hæc sibi reservasse, Præfectum interea venationis (vulgo *Jäger-Meister*) dum eo in loco jussu Principis venatur, eadem præstolare, certe hic rusticos recte huic operas denegare, & tenori conventionis, quæ tantum de persona Principis loquitur, inhærere posse, existimarem, duplici enim alias onere premerentur, nam & pecuniam Domino & servitia præfecto præstare cogentur, quod cum æquitate & justitia pugnare videtur; pari modo si idem Princeps alteri viciniore jus venandi in dicto loco cederet; non tamen subditi huic cessionario pecuniam ante conventam & operas simul, si ipse venationem exerceret, solvere tenerentur, omnis enim conventio rebus sic stantibus & in eodem statu manentibus est intelligenda, *Struv. Ex. 17. th. 83.* ac subditi facilius, utique ei, qui propter distantiam loci, vix multos intra annos probabiliter, erat venaturus, & pecuniam & operas certor espektu,

etiam, quam viciniore, qui singulis diebus ipsis oneri esse potest, promittent: Utrumque eleganti Decisione illustrat. D. Lynck. Dec. 1361.

§. VI.

Operæ quoque Aulicæ, ejusdem cum prioribus, intuitu veritæ mutationis, naturæ sunt, ubi enim vel equis præstandæ, ibi non debetur pecunia, multo minus certum genus operarum promissum ad aliud porrigendum, Jung. Klock. Tom. 1. Conf. 10. num. 566. vel ad certum tempus restrictæ & ultra illud, ne contra fas aggravetur subditus, non sunt extendendæ, vel ad certum locum directæ, & ad alium non debentur Jung. Frantzk. L. 2. Ref. 13. ad quid enim alias tam sollicita harum rerum circumscriptio & determinatio conducet si indiscreta nihilominus maneret obligatio? ita v. gr. quando subditi, commoranti certo in loco Principi bey vor fallenden Fürsten Lager ligna ad sustentationem ejus familiæve necessaria conveyere aliasve operas præstare obstringuntur, eundem alibi degentem, sequi non tenentur, tanta enim aliquando locorum est distantia, ut vehiculis suis vix inter aliquot hebdomadas hunc attingere queant, ne igitur continuum sine intermissione servitium subditis injungamus, aliâ ipsis ad quæ se nullatenus obligarunt extorqueamus, quietem omnem, quam circumstantiæ rei subministrant, ipsis invidemus, miserisque penitus omnibus bonis exuamus, & ad ultimum usq; obulum emungamus, in his & similibus extensionem non admittimus, ita enim sunt moderandæ operæ, ne subditus propria negotia penitus deserere ac mendicare cogatur arg. L. 17. 19. & 22. S. f. L. 30. ibique Br. de Oper. Lib. Sichard. ad Rubric. C. de

Oper. Libert. num. 7. Maul. De Homag. Tit. 4. num. 14. Husan. De Hom. Propr. Cap. 6. num. 74. Berlich. P. 1. D. 77. n. 4. Idque multo magis tunc quoties subditi ad indefinita alias servitia obstricti, pro iis certam pecuniae summam quotannis numerandam, promiserunt, Princeps autem quando in loco territorii sui A. v. g. est commoraturus sibi vecturam lignorum pro indigentia familiae principalis reservat, procedere existimamus, tunc praeter ea quae supra allata sunt pro restrictiva interpretatione facit, quod non pura sed conditionalis, *si ibi Dominus reperiat*, hic subsit obligatio, quae conditione deficiente nihil ponit in esse §. 4. de VO. quodque alias duplici onere praeter intentionem subditi gravarentur. Sane si quis ad quemlibet inderminatam Aulae usum cum servo equos de anno in annum ad palatium Principis mittere cogatur, huic omnis generis operae, quae jumentis expediuntur, quidem incumbunt, sed nescio, an Dominum extra territorium migrantem, vel alibi aulam tenentem sequi obligetur. *arg. L. 20. §. 1. C. 21. ff. de Oper. Libert.* Vid. Balthasar. *De Oper. subd. C. 14. p. 350. Maul. De Homag. Tit. 4. num. 8.* nisi conventionem vel observantiam aliud introductum fuerit; ita porro illicita foret mutatio, si operas Aulicas regionum Domini in bellicas transmutare vellent, quis enim non videt duriores inderferentium fieri conditionem, & majus quoque perdendorum equorum ipsis imminere periculum, solitum in insolitum commutari & in primam operarum constitutarum legem committi, vice versa operae bellicae ex Jure sequelae fluentes, nec in Aulicas aut feudales, quamvis quis bona feudalia possideat, invito debitorum

bitore valide mutantur, D. Lynck. Dec. 780. num. 3. ibi:
 Die Heeresfolge/ da/ bey zugetragenen Fällen / die Stadt mit
 zweyen Pferden und etlicher Mannschaft zu erscheinen schuld
 dig/ zu der subjection und denen juribus superioritatis gehöre/
 und von der Lehns-Pflicht/ als Ritter-Pferden/ und daher rüh-
 renden präsent-Gelder ganz unterschieden. Knich. De Subl.
 Jur. Ter. C. 3. n. 368. & de Sax. non provoc. jur. C. 5. n.
 315. seqq. Klock. C. 3. De Contrib. num. 273. seq. So
 wird derowegen der Rath mit denen Ritter und Lehn-Diene-
 stenbillich verschonet. Ita casu quoad quatuor vebes vini
 (vulgò Wein-Fuhren) tenentur subditi, neque ad alias ad-
 stringi, aut hæc pro lubitu extendi poterunt, ad quidem im-
 proficeret aliàs determinata quantitas, si liberis in exi-
 gendo Dominus manus haberet, & nunquid sic in odio-
 sis contra notissima juris principia extensio concedere-
 tur? junge ea quæ habet Berl. P. 2. Dec. 281. num. 35. &
 seqq. & Gylm. L. 2. Rev. in Camer. Judic. Dec. 9. num. 6.
 Ex quibus facile ad varia Aulicarum operarum genera,
 quid in iis ratione mutationis juris sit, inferri poterit, &
 prædicta tanto magis procedent, quando non subditi ad
 harum operarum præstationem ex jure quodam servitu-
 tis adstringuntur; in illis enim ne quidem in minimo, mu-
 tatio aut aggravatio admittitur arg. L. 7. De S. P. R. quod
 & bene observavit Referens in novis. Relat. Cam. Relat.
 24. num. 91. ubi, idem etiam in Keyß-Wägen/ und Heers-
 Bügen/ si hujusmodi servitia ex alieno territorio debentur
 obtinere; tradit. §. VII.

Porro ob supradictas rationes erit illicita operarum
 vulgarium mutatio, si enim Principem non deceat con-
 suetum præstandi modum excedere, quanto minus pri-
 vatus

vatus tale quid prætere potest; Etsi in operis Eminentibus vel Aulicis aggravationem regulariter non concedimus, quomodo eam in iis, quæ tantum favorem non merentur approbamus? *L. 1. & 2. C. Ne Rust. adull. obs. L. un. C. Ne Oper. à Collat. prest.* modo dicta ampliamus (r.) ut procedant in subjecto activo, quoties operæ sunt similes officialibus, cuiusmodi generis cessionem non admittunt. *L. 6. & 9. §. 1. De Op. Liberis.* Huc referunt DD. excubias, qui enim has Domino Jurisdictionali debet, is ut eas alteri præstet delegari nequit; Singulariter enim subditus curam sui Domini, à cuius conservatione etiam in ipsum utilitas redundat, appromittendo servitiâ hæc, respexisse videtur, quod ad quemlibet alium non recte applicatur. *Carpz. Jurispr. For. P. 2. Const. 57. n. 3. Nicol. Boërius Dec. 212. n. 18.* Sane ubi excubiarum præstatio ex altiori quodam principio nimirum superioritate territoriali fuit, ibi, præsertim cum hodie ut plurimum milite conductio utamur, cessionem harum operarum in Germania nostra frequentissimam (si non nimis aliquando extensam) conspicimus: Imo cur in causa communi detrectarent subditi in vicini territorii castro vel fortalitio hostis arce gratia has operas? cum isto oppresso, ordo & hos idem tangere queat, igitur sententiam nostram ita intellectam volumus, ne aliquid Regionum Dominis, eorumque superioritati detrahamus, ne tamen & ipsis infinitam in subditos occasione belli, quod ipsos principaliter non tangit, licentiam & liberorum hominum mundinationem tribuamus, etsi enim volentes dato ære conscribere, conscriptos aliorum servitio applicare ipsis haut denegandum, invito tamen & obsequiosos

quiosos alias subditos promiscue obtorto collo rapere, raptos Marti modici quaestus gratia quasi immolare, à pietate Christiana alienum; & nimis servile videtur, boni subditi opibus & vita tenentur patriam defendere, boni Principes verò potestate sibi à Deo concessa quoque ne abutantur.

§. VIII.

Idem nobis in servitiis feudalibus, sive ea sint honoraria, sive judiciaria sive militaria vid. Struv. *S. 7. F. Cap. 11. Aph. 7.* dicendum erit, ratione enim sui Domini non alterius se obligavit. *2. F. 6. 7. & 28.* ab hoc non à tertio beneficium, ratione cujus servitia debet, recognoscit, adeoque invitus ad serviendum alteri quoque non obligatur Vasallus, & cū non aliter operas præstare tenentur, quam si iis Dominus indigerit. *1. F. 21.* illæ autem, quæ necessitatem respiciunt, cessionem non admittant. *L. 19. de Vsu & Hab.* hinc veritas dictorum manifeste patet, late hanc materiam cum resolutione dubiorum tradit. Kohl. *De servit. Feud. P. 2. num. 101. & seqq.* quod tamen quoad militaria secus erit, si scil. in causa communi Vasallus operam præstare citetur, quilibet enim tunc magis ad defendendum proprium quam alienum Dominum concurrat; Hinc etsi plures unum feudum concesserint, vel unus concedens plures heredes reliquerit, operarum aggravatio, ex personis plurium Dominorum non inducitur, manet enim unitas obligationis, neque feudum, cui proportionata sunt servitia per mutationem Dominorum augetur: Ergo tantum servitiorum nomine est præstandum omnibus, quantum feudi substantia ferre potest. *2. F. 55. §. 1. v. s. præterea Ducatus:* neque ex per-

D

sona

sona hæredum Creditoris, debet conditio debitoris fieri deterior. *L. 2. §. 2. de V. O. Kohl. De Serv. Feud. P. 2. n. 17.* Debentur quidem omnibus servitia, sed pro beneficii magnitudine, non personarum numero. *2. F. 77.* hinc bene Struv. *in S. I. F. Cap. 11. aph. 7. num. 4.* advertit, quod si unus ex Dominis integro vasallo utatur, quo reliqui etiam indigebant. v. gr. in militia, his actione communi divid. cautum sit *L. 3. junct. L. 10. §. 1. L. 19. §. 4. ff. Comm. Divid.* Idem ad operas allodiales commode applicari poterit, ut singuli ex pluribus liberis, qui hereditatem Patris pro indiviso possident, jus exigendi in solidum quidem habeant, sed tamen si uni præstitæ fuerint, æquitas, ut easdem alii petant, non patiat, ne plus juris in eos, quam defunctus habuit, transiisse dicamus. *Nov. 48. in præf.* quoties vero bona Patris inter ipsos divisa sunt, etiam quilibet servitia ratione prædii sui, vel intuitu Jurisdictionis quoad exercitiū distincte, & seorsim competentis debita, prætere potest. *Husan. De Hom. Propr. Cap. 6. num. 86. seqq. Balthaf. De Oper. Subd. p. 125. & seqq.*

§. IX.

Est quoque mutatio regulariter illicita, ratione subjecti passivi, ita enim frustra fit extensio de Persona ad Personam, si enim vi Jurisdictionis operæ manuarie alicubi exigantur, licet tunc forensis sub Jurisdictione Domini quondam sui, bona imobilia possideat, tamen ad hæc præstationem, non tenetur, illo namq; casu cesat causa obligationis, cum has subditus quatenus talis, ut supponimus, solve teneatur, neutiquam vero ex fundis inhæreant. *Lynck. Dec. 302.* Pari modo operæ vectorie, de bonis immobilibus, ab

ab iis, qui iumenta possident, praestari solita, non recte imponuntur molitoribus, qui equis ad usum talem molarem utuntur. Lynck. Dec. 782. ubi & except. in verb. Dafern aber jedoch des Müllers Haus und Acker/ sonst wie ein Anspanner Gut sich zuverhalten/ und die Aecker entweder durch eigene/ oder der andern Anspanner Pferde/ besallet werden müssen/ auch dem Eigenthums Herrn der Mühle nicht freystehet/ durch seine Pferde umbs Lohn daselbst Aecker zu bestellen/ so ist der Müller/ welche die Pferde nicht nur zu der Mühle brauchet/ sondern wie ein Anspanner sich hält/ deshalb für sich gleich andern Anspannern/ die onera zu tragen/ nichts destoweniger schuldig. Et quamvis forensis etiam operas vectorias fundis inherentes proportionabiliter Domino detrectare nequeat, ad Ecclesiam tamen, domum parochianam, vel scholam has praestare non tenetur Lynck. dec. 813. ibi: Daß bellagter Schacher zu denen Kirchen, Pfarr, und Schul Gebäuden/ als ein Aufwärtischer mit allen Frohnen billig zu verschohnen/ was aber sonst in der Gemeinde an Pferde, Frohnen/ vorkället/ derselbe das seinige/ gleich andern einheimischen Häusern oder Pferde Fröhnern/ jedoch nach Proportion dessen/ was auff seine Güter daselbst kommen mag/ und nicht nach Anzahl der Pferde/ zu leisten schuldig. neque mirum, quia illi tantum ad fabricam Ecclesiae, & refectio-nem domuum parochialium, quorum anima verbo divino ibidem pascitur, quales non nisi subditi, domicilium habentes eo in loco sunt, obstricti esse creduntur, Klock. de Contr. Cap. 10. n. 68. Carpz. jurisp. Consist. L. 2. Def. 241. n. 7. & seqq. def. 349. Ecti tales pro modo facultatum aequalitatis servandae causa postea onus ferre

geneantur. Carpz. *d. L. def. 342.* Et filialitæ quoque sub
 alio magistratu degentes ad Ecclesiam matrem à qua
 commoda habent, Carpz. *cit. loc. def. 343. 348.* nisi hi pro-
 prias ædes sacras in pagis possideant, uti demonstrat Carpz
def. 345. contribuere obstringantur. Illud quoq; observari
 meretur, quod quando subiectum passivum mutatur
 propterea operas rebus inherentes non amittat Dominus
 veluti si Rusticus Nobili bona servitiis obnoxia vendide-
 rit, onera enim realia una cum re quemcunque posses-
 sorem sequuntur, adeoq; etiam à Nobili erunt præstanda
L. 16. C. de Episc. & Cler. arg. L. 12. C. de distr. pign. L.
23. §. 2. & L. 36. de S. P. R. in tantum ut nec Ecclesia
 ejusmodi bona comparans immunitatem præendere
 possit. *Cap. si tributum caus. II. Q. 1. cap. Tributum caus.*
23. Q. 3. L. 16. C. de SS. Eccles. Wehner. in voce **Ding**
Nouel. §. *Si Nobiles*, Carpzov. *Lib. 1. Respon. 57. cum alle-*
gat. num. 8. & seqq. Ziegl. *ad auream praxin.* Nicol.
Calvol. §. Nobiles num. 132. & seqq. ubi num. 139. & seqq.
 rectè docet, quod ipse Dominus suas operas acquirens
 vel immunitatem ratione certi prædii ad operas ob-
 stricti concedens, hoc onus minime in alios sub-
 ditos devolvere, sed intuitu hujus detractionem pati
 debeat *Recess. Imp de Ann, 1548. §. und soll item §. gleicher*
Gestalt ad manuaris autem, qui vi subjectionis præstan-
 tur, Nobilem Nobili non adstringi, facile patescit. Porro
 notandum, quod operarum debitor in persona eas præsta-
 re, nec regulariter (nisi conditio personæ in servitiis
 vulgaribus refragetur, v. g. si Nobilis à Nobili in perso-
 na operas vectorias exigeret,) alium suo loco substituere
 debeat, potest enim ipsius Domini interesse, ne promiscue
 & sine

& sine delectu quilibet ipsi obrudatur, quod etiam in ser-
 vitiis feudilibus procedit. 2.F.23. in f. 2.F.26. §. si quis deces-
 serit. 2.F.36. & 26. §. Clericus. 2.F.55. §. firmiter. Kohl. Tr. De
 Servit. Feud. P. 1. num. 159. & seq. Struv. S. I.F. Cap. 11.
 aph. 6. num. 1. Et quamvis dissentiens Bocerus De Jure
 Senior. & Vasall. L.1. C. 4. num. 6. & seqq. Itemque num.
 21. & seqq. Vasallum non nisi alternative, vel ut servi-
 at in persona propria, aut per substitutum, obligatum esse
 docens, maxime textum in 2.F.55. §. firmiter, in contra-
 rium urgeat, indeque electionem Vasallo, utpote debi-
 tori, competere, asseveret, tamen vel locus iste de iuste
 impedito poterit intelligi, cum Hartm. Pistor. L. 2. Q.
 33. num. 10. ut textus ex textu explicetur. L. 26. & 27. de LL.
 vel si etiam generaliter & de non impedito eundem in-
 terpretari velimus cum Kohlio. c. l. n. 164. ad casum spe-
 cialem scil. expeditionis Romanæ des Römer Zugel
 hunc restringemus, tanti enim non interest Impera-
 toris, quanti alterius Domini, Vasallum in persona
 comparere, cum enim hoc iter non immediate Domini
 gratia, sed Imperatoris & imperii causa suscipiatur, pa-
 rum refert, Vasallus an in propria persona, an per substi-
 tutum servitia exhibeat, & Imperator de fide sub vasal-
 lorum, quippe cum substituti non minus ipsi, ac Dominis
 fidelitatem juraverint, æque certus est, ac si immediatus
 Vasallus comparuisset. Imò in eo ipsius Imperatoris uti-
 litas versari videtur, quod Principes Vasalli, in Germania
 remanentes, citius & facilius milites ad Imperialem ex-
 peditionem transducere valeant. Neque regula cap.
 Potest quis. & Cap. Qui per alium. de R. l. in 6. itemque
 §. 42. l. De R. D. & A. R. D. Quoties Personæ industria

ac fides singularis est electa, uti hic, locum obtinet; Distinguit. quidem Bocerus *d. l. n. 16. & seqq.* ac Rosenthal. *de Feud. Cap. 3. Concl. 23. num. 6.* inter Vasallum celebrem magnoque præditum consilio, & vulgarem, ut hic per substitutum, ille autem in feudo noviter quæsito, cum parem vix habeat, in persona servire cogatur. *arg. L. 31. de sol. L. un. §. Ne autem hoc: vers. sin vero talis est. C. de Cad. toll. L. 13. De Manum.* sed cum eadem utrobique ratio militet, & textus juris feudalis, utpote generales hanc distinctionem nullibi inculcent, hinc sententia hæc merito nobis suspecta videretur, uti recte quoque Kohl. *d. l. n. 167. vers. sententiam tamen ex Menoch. cons. 54. num. 13. 40. & 41.* nostram opinionem tueretur, licet in feudo hæredes extranei quoque succedant, illud enim dum in uno degenerat, in aliis feudi naturam nihilominus retinet. 2. F. 48.

§. X.

Quibus consequens est non mutari vel augeri servitia, quando unus Vasallus plures reliquit feudi successores, velenim is operas determinatas debet, & majores quam ab initio convenit, exigere nequit Dominus, alias enim actio in persona hæredum mutaretur contra *L. 2. §. 2. de p. o.* vel prout communiter fieri solet, servitia sunt indeterminata, & pro quantitate beneficii præstanda erunt. 2. F. 77. neque successores ultra quantitatem ab antecessore præstitam obligantur. Vid. Hartm. Pistor. *Q. 47. num. 16.* Rosenth. *De Feud. Concl. 6. num. 6. & 9.* Sane quoad effectum præstationis, interest, utrum id quod pro feudo solvitur sit dividuum, v. g. in pecunia
 consi-

consistens, vel individuum scilicet factum hominis respiciat, ut priori casu quemlibet pro ea portione, quam in feudo habet. Hartm. Pistor. *L. 2. Q. 47. n. 18. L. in executione §. 1. ff. de V. O. L. solent ff. de alim. vel cib. leg. L. Pacto successor. C. De Pact. L. 2. C. de Hæred. act.* Posteriori autem singulos in solidum teneri statuamus. *L. 72. de V. O. Rosenth. De Feud. Cap. 3. Concl. 6. num. 6.* ubi id *num. 9.* ampliat, quamvis feudum inter plures divisum fuerit, cum servitium pro eo præstandum non dividatur, quippe in se & sua natura individuum. *d. L. 72. De V. O.* Hæredes si quidem quoties factum in obligatione est, nihilominus divisa hæreditate in solidum obligati manent. *L. 2. §. 2. de V. O. L. 25. §. 10. ff. Fam. Erisc.* neque propterea gravamen accrescit lingulis, quia simile in fidejussoribus & correis debendi obtinet, ac omnes non nisi unam obligationem contraxerunt. *§. 1. I. De Duob. reis,* isque qui præstitit habet regressum adversus convasallos Rosenth. *C. 3. Concl. 7. num. 5.* Hartm. Pistor. *L. 2. Q. 47. num. 16.* imo Rosenth. *d. l. n. 6.* denunciationem judicialiter illico faciendam, ut reliqui rite contribuunt, admittit, ad unum vero ex pluribus si provenit feudum, hic solus tenebitur. *2. F. 26. §. Omnes,* latius quæ diximus exponit. Kohl. *De Serv. Feud. à num. 68. usque ad n. 102. inclusive.* Eadem quæstio circa operas allodiales incidit, multumque lucis ex decisione præcedente haurit, videlicet distinguunt DD. utrum operæ vi jurisdictionis & præstiti homagii, an vero possessionis & intuitu prædiorum debeantur, priori casu, quia sunt personales, quot sunt personarum sacramentum exhibentes, & protectione gaudentes tot etiam ad operas jure meritoque adstringuntur, quod certo

certo respectu uti in *Cap. 1.* monuimus ad homines proprios applicari potest. Hufan. *De Hom. Propr. C. 6. n. 80.* Posteriori, aut plures liberi in uno prædio Patri succedentes, illud pro diviso vel indiviso possident & quilibet præ rata portionis, quando operæ sunt dividuæ, tantum tenetur. *arg. L. 22. Depos. Ziegl. ad Aur. Prax Calv. §. Nobiles n. 146.* sin vero ista divisionem non recipiant, quilibet infolidum obligatus erit. *arg. L. 2. §. 2. de V. O. L. 5. §. 7. Judicat. solv. Unius tamen solutione omnibus obvenit liberatio. L. 44. De Leg. 2. L. 3. §. 1. De Duob. reis.* ita tamen ut salvus præstanti adversus reliquos maneat regressus *arg. L. 25. §. 10. Fam. Exc. d. l. 2. §. 2. de V. O.* Hufan. *d. l. n. 30. & seqq. Calvol. c. l. num. 144. & seqq. Balth. de Op. Subdit. C. 8, p. 169. & seqq.*

§. XI.

Multo magis Operarum mutatio illicita erit intuitu Objecti, idque sive determinatæ sive indeterminatæ debeantur, regulariter verum arbitramur, quod nunc exemplis latius declarandum erit: Et quidem graviter inter DD disceptatur: An Dominus ab invitis subditis pro operis pecuniam exigere, vel hi Domino nolenti eam obtundere queant? Quæ quæstio non ad operas præteritas quas subditi non præstiterunt, sed contumaciter detrectarunt, nam quin pro his pecunia debeatur, dubium non habet. Vid. Sichard. *ad L. 1. C. De Oper. Libert. Fromm. De Oper. subd. & max. Russ. §. 36. Klock. Tom. 1. Conf. 10. num. 568.* sed futuras spectat, propterea que neganda, quia id saltem subditus, ad quod se obligavit, præstare tenetur, in obligatione autem non pecunia, sed

sed operæ ipsæ existunt. Ergo nec ad hanc invitus jure adstringitur, sicuti enim aliud pro alio non recte solvitur, *L. 99. de solut.* ita nec aliud pro promisso alio, juste exigitur, & fieret utique conditio subditorum durior, contra *l. pen. §. 1. C. de agric. & censit.* quippe qui sæpe facilius operas in natura præstare, quam nummos conquerere possunt, viceversa evenit aliquando ut Dominis operæ sint præstantiores pecunia, huc facit *L. 39. pr. & §. 1. De Oper. Libert. L. 17. & 24. C. de solut.* hancque sententiam tuentur Sixtin. *de Regal. L. 2. C. 13. num. 47. & seqq.* Ziegl. *§. Nobiles num. 92.* Schepliz. *in Consuet. Brandenb. P. 2. T. 11. §. 3. num. 7.* Balth. *De Op. Subd. C. 16. p. 379. & seqq.* Fromm. *d. l. §. 36.* Engelbr. *de Oper. Rust. add. Husan. de Hom. propr. C. 6. num. 76. & seqq.* vice versa quoties convenit ut subditi pro certa pecunia annuatim pensanda ab operis in perpetuum liberentur, invitis his Dominus ad has rursus in naturam præstandas recursum facere nequit Husan. *d. l. Lynck. dec. 704.* ubi in operis feudalibus, quoties in transmutatione prima non accessit Domini consensus, secus esse docet, de qua materia in Capit. III. latius agendi locus erit. Sane diximus in obligatione esse operas, quia autem harum præstatio in facto mero consistit, durante contumacia interesse erit in executione, *arg. §. fin. Inst. de. V. O.* vel contumax multâ aut carceris pœnâ ad officium redigi poterit. Engelbr. *De Oper. Rustic. Th. 70. in f.*

§. XII.

Unde consequitur (1.) quod illicita sit mutatio,
E
quan-

quando Dominus venationis pro operis venatoriis, quas ipsi debentur, subditos in vitos ad certam pecuniæ quantitatem quotannis præstandam, (vulgò *Jagd-Geld*) adstringere tentat, mutatio siquidem extra casum necessitatis, qualis hic minime subest, regulariter non permittitur Husan. *De Serv. & Hom. Propr. Cap. 6. n. 76. & seqq. add. Rosenth. De Fend. Cap. 5. Concl. 7. lit. H. Andr. Knich. De Vestitur. Pact. P. 2. C. 5. num. 84. & sæpe homines pecuniarum erogatione magis quam operarum præstatione premuntur: add. Fritsch. Tr. 9. Cap. ii. n. 9. ubi & demonstrat, etsi subditi modo operas, modo pecuniã pro servitiis venatoriis præstiterint, non deberi tamen continuo pecuniam; cum ex actibus difformiter sese habentibus & discontinuis perpetuum jus nunquam quæratur, regulariter quoque in præstationibus debitoris sit electio. §. 33. l. de act. & favor causæ pro reo militet. L. 47. de. O. & A. nisi consuetudo alicubi repugnet. Consequitur inde (2) quod quamvis jure Canonico Episcopo Ecclesias visitanti procuratio seu victus, non honorarium insuper, nisi consuetudine aliud fuerit receptum Dn. Stryck. *ad Br. Jus Eccles. L. 2. C. 9. §. 14.* debeatur. C. *Cum instantia. x. C. Roman. de Cens. Exact. & Proc. in 6to c. 16. x. De Off. Ord.* idq; vel in signum subjectionis, ut DD. *ad C. 1. De Cens. in 6to.* vel etiam ut tanto alacriores ad visitandum & curam animarum gerendum pastores reddantur. C. *Procuratores 23. x. eod. tit.* Vid. Zæf. *ad jus Can. Tit. De Cens.* Et apud Protestantes nonnunquam ipsa communitas equos ad vehendum v. gr. Superintendentẽ mittere teneatur. add. Fritsch. *De jure visitandi Eccl. Cap. 7. §. 4.* hic tamen loco victus & vecturæ pecuniam exigere, & propriis v. gr.*

v. gr. equis uti non poterit, esset enim id aggravare vel Ecclesiam vel subditos, & tales ad restitutionem sub peccato mortali, ac pœna suspensionis ipso jure, in currenda una cum dupli restitutione, intra mensem obstringuntur. *Cap. 1. cap. 23. x. & cap 2. De Cens. in 6to. add Fritsch. d. l. num. 15.* Si vero alicubi locorum voluntate Imperantis tacita vel expressa procuracionem in numeros mutare permissum inveniatur, in Ecclesiasticis enim negotiis ad consuetudinem potissimum respicimus. Dn. Lynck. *Dec. 895.* exacta, ne cum membris suis oneretur Ecclesia, observanda erit proportio, & iniquum utique foret æquali oneri pauperem Ecclesiam cum divite supponere D. Stryck. *d. l. §. 12.* Nam sicuti de victualibus, quæ supersunt nihil secum deferre potest. *Cap. 2. in f. de Cens. vid. C. 6. x. eod. ibi ne visitatores quarant, que sua sunt, sed que Jesu Christi. Nec sumptuosas epulas quarant, sed cum gratiarum actione recipiant, quod competenter & honeste illis fuerit ministratum.* Ita nec lucrum ex superflua pecunia sperare audebit; idem quod ante diximus non incommode ad sumptus in Parochi investitura necessarios applicabimus. Hi enim sive ordinationis, advectionis, similesve sint, ad ararium Ecclesiasticum, vel in subsidium ad parochianos spectant. *Mev. P. 5. Dec. 366. num. 1. ibique alleg. Cz. Def. 53. 56. & 58. add. Dn. Stryk. d. l. §. 14.* ad verba: *Ecclesiarum nostrarum paupertas.* Fluit inde (3.) Quod subditi ad Aulica servitia indefinite vel definite obstricti, eaque pro beneplacito Domini aut secundum legem conventionis præstare parati, ad æquivalentem pecuniæ summam nullatenus teneantur. Sicut enim quando operarum debitor invito Domino pro

operis vectoriis nummos offerre vellet, hic libertatem sibi præripi, jus suum violari, & contra tenorem obligationis fieri, iuste conquæteretur, ita vicissim eadem tela servitorum debitor in Dominum retorquere poterit. *tot. rit. Quod quisque jur. in al. Dicis: Familia Domini olim fusior plures operas expetiit, nunc restrictior tot amplius non desiderat, quod itaque in his decedit id commodo pecuniario pensandum erit. R. Operas respicere necessitatem Domini, cui si satisfactum fuerit jus ulterius quicquam exigendi cessat, & cum juxta inferius dicenda non nisi exactæ debeantur, quomodo Dominus nulla requisitione præcedente quicquam præterdere poterit? itaque utilitati superioris studendum, ne simul injuriam atque subditi ruinam promoveamus.*

§. XIII.

Ex prædictis consequitur (4.) Quod rusticus ad determinatas operas, v. g. ut octo diebus agros colat, obligatus à Domino vel ad pecuniariam præstationem propriis, vel ad vecturam vini. v. gr. ad totidem dies nullatenus adstringi queat, est enim operarum stricta natura, uti multis allegatis comprobatur. *Struv. Ex. 3. th. 24. adeoque extensionem non admittit, unius enim determinati servitii expressio, reliquorum exclusionem operari videtur. C. 5. x. de Præsumpt. L. un. §. 11. de Caduc. toll. Ziegl. ad aur. prax. Nicol. Calvol. §. Nobiles n. 119. Rosenthal. De Feud. Cap. 3. Concl. 21. add. Schrad. De Feud. P. 6. C. 6. num. 4. Et hujusmodi servitia limites conventos vel præscriptos non egrediuntur. L. 23. §. 1. C. de agr. & Cens. C. ult. x. De Offic. Archidiacon. add. CZ. L. 1. Tir. 6.*

R. 56.

82. 56. num. 8. Balch. d. cap. 16. p. 397. D. Laut. Coll. Th. Pr. Tit. De Oper. Lib. §. 7. Huc quoque referendum quod ubi operæ, vel certa pecunia alternative debentur, electio subdito tanquam debitori competat. L. 2. §. 3. de eo quod cert. loc. L. 10. §. f. de jur. dot. L. 6. §. 1. de jur. Patron. Cap. in alternatis de R. 7. in 6. c. si Dominus hoc in casu sibi jus aliquod asserere conaretur, haud dubie subditos suos præter meritum gravare videretur, uti ex Cz. in 7. præ. for. P. 2. C. 4. d. 5. & L. 1. Resp. 52. deducit D. Laut. in Coll. Th. Pr. Tit. de oper. lib. §. 11. quod tamen Cz. dict. Re 52. n. 8. & seq. tunc limitat quando commutatio operarum in pecuniam, gratiam & favorem Domini respicit. Imo & quæ diximus hætenus, non tantum in operis allodialibus, sed & feudilibus locum obtinent, neque obligatus est Vassallus, si velit servitiâ in natura præstare, ut Domino pro iis pecuniam exigenti regulariter morem gerat. Vid. Schrad. ad Feud. P. 6. C. 6. num. 57. Rosenth. De Feud. C. 8. Concl. 23. num. 11. lit. O. in not. qua de re sub Cap. 3. latior agendi campus erit.

§. XIV.

Porro licet (s.) subditos, vi instrumenti conventionis (der Ding-Vertrag) Domino operas ad ædificationem domus habitatorię (zum Wohn-Haus) necessarias debere ponamus, tamen hæ ratione objecti determinatæ, intuitu quantitatis indeterminatæ nullam patiuntur extensionem, hinc subditi non obstringuntur eas præstare zum Vieh oder Reit-Haus vel ad ædes sacras ipsius Domini, neque enim zum Wohn-Haus erit verbum enunciative vel nudæ demonstrationis causâ appositum, sed re-

E 3

stri-

restrictive & limitate adjectum. *arg. c. 5. x. de. pres.* ita que
 ea interpretatio capienda, ut in odiosis subditum ab onere
 potius liberemus, quam huic eundem subjiciamus,
 sunt enim servitia contra libertatem naturalem introdu-
 cta. *L. 1. C. ne rustic. ad ull. obs. Richt. pag. 2. Decis. 98.*
num. 16. & 17. arg. L. 47. d. O. & A. & hujusmodi deter-
 minatio efficit, ut specificè non expressa pro omissis
 reputentur, *arg. L. 12. de judic. ne operarum debitorem*
ultra promissa obligemus. L. 31. De Op. lib. Quod ta-
 men fallit quoties ex verbis conventionis aut rei circum-
 stantiis determinatione servitorum non restrictionis vel
 relaxationis, sed nudæ demonstrationis & exempli causa
 tantum factam esse apparet *arg. L. 4. & 19. de Reb. dub. vid.*
Knipsch. d. cap. 21. n. 46. quod latius in materia feudali
 declarat *Kohl. de serv. feud. p. 4. n. 152. & seq.* Ob paritatis
 rationem (6.) operæ ad ædificationem domicilii vel arcis
 præstandæ zum Ritter-Sitz / ad horrea, stabula, vel grana-
 ria, circumvallandam villam vel hortum non extendun-
 tur. *Cz. L. 1. R. 51. n. 7. seqq.* præjudicium habet *Richt.*
ibi Das die Dausföhren und Frohndienste / welche die Untere-
thanen zum Rittersitz zu leisten schuldig / gemeinen Rechten
nach / auff die Scheuren / Ställe und andere Gebäu nicht zu
extendiren. Dec. 98. num. 20. p. 2. Ita quoque (7.) in-
 strumentum conventionis interpretatur, ut si quis de-
 beat operas intra septa quod extra ea non adstringatur
 add. *Richt. d. l. num. 18.* Sed quid si duobus muris villa
 Domini cingatur, intra murum internum zwischen der in-
 nern Ring-Mauer / domus Domini cum horreis aliisve
 ædificiis sita sit, intra externum vero zwischen der äusser-
 sten

Item Ring-Mauer / alia ædificia sacra & profana conspiciantur, an Dominus indistincte servitia prætereendere poterit: ab observantia, cujus potissimum in operarum determinatione ratio habetur, decisionem esse petendam, proinde quoties subditi in possessorio immunitatem obtinuerunt, indeque eos non nisi operas ratione ædificiorum interno muro inclusorum præstitisse manifestum evadit, vix in petitorio, nisi de paciscentium apertissima in contrarium voluntate constet, reformatoria sequetur. add Cz. P. 2. C. 52. def. 2. num. 3. sæpe enim dictum est, servitia utpote libertati invida, ita esse intelligenda, ut in minimo iis gravetur debitor. Richt. P. 2. Dec. 99. num. 52. seqq. vocem igitur **Ring-Mauer** de muro interno, qui ædes inhabitatorias ipsius Domini complectitur subaudiemus, huc enim præcipue paciscentes vel transigentes respexisse videntur, & ubi verba ambigua sunt, operarum extensionem non faciemus. Carpzov. d. l. def. 3. num. 5. & 61. R. 51. num. 7. & seqq. Consequitur inde (8.) quod ad operas solius ædificii nomine **Wau-Dienste zum Rittersitz** obstricti, lapides pro complanandis viis extra ædificium constitutis convehere, ne in servitiis extensivâ interpretationem sequamur, nullatenus teneantur. & cætenus tantum approbamus ea quæ habet Richt. P. 2. D. 98. n. 20. Cz. d. l. def. 4. Vid. Rec. Imper. de A. 1548. §. **Ferner und noch mehrer de Ann. 1555. §. Nachdem aber.** Berlich. P. 2. Concl. 65. num. 7. Pari modo (9.) ob dictas rationes non concedimus extensionem à servitiis quæ debentur bonis allodialibus, ad feudalia & vice versa, idque præjudicio stabilit. D. Lynck. Decis. 298. nequæ (10.) qui tenentur fœ-
num

num è pratis Domini avehere, ut id aliunde adducant
 minime obligantur, placet hic adscribere verba Dn.
 Lynk, cum aliam vetitæ mutationis speciem in simul con-
 tineant, ibi: **Hiernechst ist er die Uterthanen / welche dem
 Herkommen und Recessen nach / zusammen eine Frohne ge-
 than, darinnen zu trennen und zugleich zu verschiedenen Froh-
 nen anzustrengen / auch das Heu von frembden Wiesen her-
 bezuführen / denen Auspännern / auff zuerlegen / nicht be-
 rechtiget.** Dec. 87. absona merito (II.) reputatur mutatio,
 quæ a rebus ad personas suscipitur, urputa operæ vectoriæ
 à fundis præstandæ non recte injunguntur his, qui equos
 alunt, v. gr. **den Fuhrleuten** / qui eo in loco immobilia
 non possident, multo minus permittendum Nobili, au-
 rigis operas denegantibus, penitus equis interdicere, sub-
 est enim hic interesse Principis intuitu collectarum,
 ne subdito carere cogatur. add Lynck. Dec. 298. Igno-
 rum quidem nobis non est Schilterum *ad ff. Tit. de Op.
 Lib.* inter operas introducendas, quas odiosas, adeoq; stri-
 ctam, & introductas, quas favorabiles indeq; laxam inter-
 pretationem admittere docet, distinctionem facere; sed
 distinctionis suæ fundamentum, quod cum communi
 Doctorum doctrina pugnat, non tradit, imò verò ubi
 extensio fit, ibi à parte rei noviter quid introducitur.
 quod ante non fuit, & certe rei negari nequit, solito majus
 onus subdito per exstructionem alterius operis accresce-
 re, quod sine dubio ejus odium respicit, cum libertatem
 imminuat, neque in hac materia tam ad Dominum, cui
 extensio utique favorabilis est, quam potius ad miserum
 patientem, qui premitur servituti, respiciendum erit. *L. r. C.*
 ne ru-

Ne rust. ad illum obs. Instat quidem Schilt. *dict. loc. §. 42.*
 & 43. aliam esse rationem operarum à libertis, aliam à
 rusticis debitarum, in illis propterea, quia non nisi ex sti-
 pulatione vel iurejurando servitia debentur, strictissimam
 interpretationem observari, secus autem in operis rusticor-
 um obtinere, eas quippe ex possessione rei immobilis, cui
 Dominus hoc onus antiquitus imposuit, ortum trahere,
 neq; enim quod possessor ab initio has promiserit deside-
 rari, sed quod rem à Domino isto incommodo affectam re-
 ceperit, sufficere. Ast in primis quod de simplici acceptio-
 ne prædii tradit, id ad minimum jure Romano difficulta-
 tem patitur, quamdiu enim res ista penes Dominum exi-
 stit, hac qualitate, ne contra notissima juris principia
 rem Domino suo servire statuamus, affecta dici nequit,
L. 10. commun. præd. L. 5. si ususfruct. petat. & pro-
babile est prædium deficiente rustico liberum ad Domi-
num redire L. 1. quemadmod. servit. amittat. L. 18. de
S. P. R. ac nisi alteri e locando operas expresse sibi reser-
 varit, possessorem ad servitiorum præstationem non te-
 neri *L. 30. d. S. U. P.* quamvis si integer pagus à prædiis ser-
 vitia indeterminata deberet, uti alibi diximus, id onus
 aliis accrescere non posset, imò quamvis, quo forte re-
 spexit Schilterus, id observantiæ, quod prædium istud
 pristinam qualitatem recipiat, tribuamus, primam ta-
 men conventionis legem tacite repetitam esse in simul
 concedamus necesse erit, sicuti igitur prima operarum
 constitutio ex conventionem stricti juris manare potuit,
 (servitia enim rusticorum ex pactis originem traxisse plu-
 ribus alleg. docet Cpz. *L. 1. R. 56. num. 12. Frantz. L. 2.*
Ref. 15.) ita & repetita ista conventio eandem naturam

sapiet, nam utiq; aliud est sine pactione noviter confi-
 zure operas, quod quomodo fiat, conceptu difficile est,
 aliud, semel constitutas in alium migrare, quod quia onus
 reale, semel impositum in quolibet possessore durat, facile
 contingit, demus quoq; servitutes per emtionem vendi-
 tionem tanquam contractum b. f. introduci posse, quis ta-
 men propterea strictam eorum essentiam negabit, suffi-
 cit enim, quod primaeva prædiorum libertas per istius-
 modi onera constringatur, & ipsa negotii natura talem
 interpretationem efflagitet. Unde insuper consequitur
 (12) quod qui certam speciem *der Bau-Dienste* / v. gr.
Ziegeln zum Dach /
 advehere obligatus est, ad reliquam ædificii materiam
 non adstringatur, quamvis sine iis regulæ ædibus imponi
 nequeant, specialis enim promissio tum prius opera-
 tur quoties labor noster adhiberi potest, restrictione ita-
 que opus erit, adde Carpzov. *L. 1. R. 56.* Porro (13) qui
 obligatur lignum ad comburendum convehere, non te-
 netur illud prius succidere, est enim diversitas opera-
 rum, prior enim species ad vectorias, posterior ad ma-
 nuarias pertinet, adeoque nec huc argumentum *ex L. 2.*
de jurisdict. quippe quæ de concessione generali, & de
 rebus sub eodem genere contentis, non de speciali, &
 huc plane non pertinentibus loquitur, valide adduci pot-
 est. Jung. *L. 26. §. 12. de condict. indeb.* & Erhard. *de*
oper. Rustic. §. 22. lit. A. neque (14) talis adstringitur
zu Bau führen Reiffstangen / Zaunstöcke zu führen / Dn.
Lauterbach. Colleg. Theorico-Pract. Tit. de oper. liberi §. 7.
in fin. Knipschild. de Nobilitat. togat. & sagat. L. 3. C. 2.
n. 82. multo minus, (15) ubi in instrumento conventio-
 nis

nis certæ operæ rûticales ad agros colendos destinata, reperiuntur expressæ, ad alias vecturas v. g. *Landsbüren* subditi recte coguntur. vid. cum alleg. Carpzov. *L. 1. R. 56. num. 12. & seq.* ubi *numer. 15.* præjudicium adducit.

§. XV.

Ubi operæ determinatæ existunt, ibi præstatione earum, quæ in obligationem sunt deductæ quis à nexu liberatur. *L. pen. §. 2. C. de agric. & Censit.* hinc si Rusticus 3. dies vel manuaria, vel jumentaria servitia præstando conventioni satisfecerit, ad alia Domino pro pecunia non tenetur, quamvis aliis operas suas elocare solitus sit. Itaque hæreditariis servitiis *Erb. Dienste* mercenaria *Lohn. Dienste* addere non obstringitur, non exigua siquidem pars libertatis est, in arbitrio tuo existere quocum contrahere & cui tu te obligare velis. *arg. L. 14. de contr. Empt.* dum enim rerum tuarum liberrimus moderator ac arbiter *L. 21. C. Mand.* existis, cur non pari modo operarum tuarum liber dispensator eris? Ut taceam, quod coactio ista elocandi operas proxime speciem servitutis sapere videatur. *L. 4. ff. à patr. quis manum. L. 10. de Obseq. Par. prest.* itaque ab invito majores operæ extorquerentur, neque jus retractus extra casus de jure expressos locum habet. *L. ult. C. de jur. Emphyt. L. un. C. non licet. habit. Metrocom. L. 1. C. de Metallar. latius hanc sententiam propugnat. Cz. Jurisp. for. P. 2. C. 5. def. 9. & Lib. 1. R. 50. ubi vid. præj. Laut. sub tit. Locat. §. 1. m. 4. Balch. de oper. subd. p. 175. & seqq.* Quid de limitatione quam suggerit Carpz. *L. 1. R. 59.* sentiendum sit. *Cap. 3.* inquiremus.

F 2

§. XVI.

Quoad qualitatē operas alias consuetas seu solitas alias inconsuetas DD. faciunt, illæ dicuntur, quæ juxta territorii aut certi loci usitatum morē, etiam citra specialem conventionis legē, Domino debentur, hæ vero quæ contra antiquam observantiam exiguntur, & regulariter nec in obligatione nec præstatione sunt. *L. un. C. ne op. à Collat. præst. L. un. C. ne Trib. lavacr. L. un. C. de Salgam. hospit. non præst. C. 10. x. de offic. Archidiacon. Brunn. ad L. r. C. ne rusticam adull. obseq. in fia. Balth. de Oper. Subdit. C. 11. p. 262. Eriſch. de jur. pagor. C. 8. n. 5. Carpzov. L. 6. R. 54. n. 19. indeque infert all. Carpz. P. 2. C. 51. def. 1. quod Nobiles aliive Domini subditos suos ad custodiam diurnam vel nocturnam in castris faciendam cogere nequeant, consentit Brunn. ad d. L. un. C. de salgam. n. 3. ubi enim de ejusmodi operarū specie nullibi aliquid constitutum, aut certa consuetudine introductum repetitur, ibi nec ratione harum ullum obligationis vinculum apparet. cit. Carpzov. Lib. 1. Tit. 6. R. 54. num. 10. vid Sixtin. de Regal. L. 2. C. 13. num. 69. Balthaf. De oper. subd. C. 11. cum alleg. p. 285. & seqq. quod ampliat Brunn. ad d. L. un. n. 3. ne quidem Dominum territorii intuitu harū operarum (ita enim ipsum intelligimus) habere fundatam intentionem, sed asserenti onus probandi imponendum esse. arg. L. 1. §. 4. de Hered. Inst. C. ult. de restit. spoliat. in 6to. idque etiam probat Balthaf. C. 11. p. 267. aliud exemplum suggerit Richte. nimirum si Dominus desideret à subditis, ut sibi adversus fures & abigeos in campis equos custodiant. dec. 98. num. 24. ibi: Dennoch dieweil dergleichen Dienste für sich verhofft / also / daß sie über und wieder die Verrräge / Abschiede*

Abschiede und altes Herkommen / Gewohnheit und Lands-
 Ordnungen / weiters und auff neue Ufflagen nicht zu erstre-
 cken und zu erweitern / als können auch erwehnte beyde Lehn-
 Leute eure Pferde auff dem Feld bey der Acker-Arbeit zu be-
 wachen / wosern ein solches zu vorn nicht hergebracht und ge-
 bräuchlich gewesen / wieder ihren Willen nicht gedrungen
 werden. Hinc quamvis subditi operas venatorias & quæ
 his annexa, sunt veluti vehere & expandere retia, feras
 captas de loco in locū transportare, canes ducere, loca sibi
 per venatores assignata occupare debeant. Ming. *de supe-
 riorit. C. 6. concl. 78. &c.* tamen ad canes venatorios alen-
 dos vel enutriendos eos nullatenus teneri existimamus :
 ita enim nimis dura foret eorū conditio, hocq; onus non
 tam ad operas, quam ad servitutem vel potius obligatio-
 nem personalem, quæ consensum subditi prærequirit,
 proxime accederet. Wehner. *Pract. Observ.* voce **Forst-
 Rechte.** Balth. *de op. subd. C. 11. p. 278.* Insuper ad servitia
 feudalia ordinarie non spectat custodia viarum publica-
 rum **die Straßen zu bereiten** / quilibet enim Princeps ob
 vectigal quod percipit, securitari earum prospicere debet.
Rec. Imper. de Anno 1548. S. Berner & de Anno 1555. S.
Nachdem aber ein jeder. Struv. *S. I. F. Cap. 11. num. 13.* Por-
 ro nomine operarum rusticarum non veniunt domesticæ,
 quæ plerumque famulis & ancillis exhiberi solent, ut
 pote ligna incisa & ad domum transvecta denuo in mi-
 nutiores partes scindere, eaque uti & aquam ad culinam
 transportare, massam panis depesere ac in furno exco-
 quere, pomum & rapas decorticare, ramenta findere &
 scopas nectere, domum mundare, lavare, everrere, ca-
 lefacere &c. quia servitia domesticorum proprie non di-
 cuntur

cuntur rusticorum, hæc enim ad agriculturam ejusdemq; connexa & dependentia potissimum pertinent sunt verba Balth. *d. l. p. 274. ubi p. 276.* quæ ad solita servitia referuntur, declarat, & in genere *p. 272. & seqq.* in hac materia provinciarum ac locorum statuta, mores atq; consuetudines inspiciendas esse, cum hic aliquando solitum reputerur, quod alibi inusitatum est, docet add. Erhard. *de Op. Rust. concl. 23. lit. C. Engelbr. de Oper. Rust. §. 64. ubi & §. 66.* si mos provinciæ vel loci variet, quid statuum sit? definit.

§. XVI.

Huc celebris illa, & multum inter Jctos agitata: An ubi operæ indeterminatæ debentur, aucto per coemptio- nem prædio etiam augeantur servitia? spectat quæstio: Negat Carpz. itaque judicatum refert *L. 1. tit. 6. R. 55. §. 4.* partim ob odium servitiorum, partim etiam, quod indeterminata de loco ad locum non sint extendenda *L. 13. §. 1. d. annu. legat.* Domini augere aut subdiri ea minuere nequeant *L. 23. §. 1. C. de Agric. & Censib.* partim denique quod illa intuitu hujus prædii per novis & insolitis reputeantur. Affirmat è contra Balthasar *de oper. Subdit. C. 12. p. 326. & seqq. Engelbrecht. de oper. Rustic. §. 61.* idque (1) *Argument. L. 2. C. de Alluv. L. 4. §. 1. de Censib.* (2.) Ex natura & qualitate servitiorum indeterminatorum, quæ nulla Lege circumscribuntur, (3.) quod operæ secundum proportionem prædii sint mensurandæ. *arg. 2. Feud 54. & denique quod augmentum sequatur naturam ejus cui adjicitur. L. 11. §. 6. de Public. in rem act.* nobis tutius distinguendum videtur,
an

an omnia alicujus pagi prædia servitia debeant, an verò quædam libera existant, priori casu Balthaf. sententia veterior est, quia quod Domino in Titio v.g. Emptore accrescit id ei in Mevio venditore decrescit, posteriori casu subdistinguiamus, utrum ager gravatus accedat gravato, & hoc in casu etiam onera ei in hærentia ad emptorẽ spectabunt, *Argt. L. 12. C. de distract. pign.* neque valet conventio ut prædium hoc liberum sit, *arg. tot. tit. C. Sine Cens. & reliquis Fund. comp. non pess. Frantz. ad ff. Tit. de Act. Emt. num. 149. add. Mev. p. 3. D. 180. & p. 9. D. 23. Engelbrecht. supr. d. L. th. 62.* Aut non gravatus gravato, & tunc probabilis est sententia Carpzov. ne inconfuetum & inusitatum alias admittamus, & Domino jus aliquod quod nunquam intuitu hujus rei exercere potuit in odiosis concedamus, sub ea enim qualitate sub qua venditor fundum possedit, eam etiam Emtor habet; neque omne unitum semper sequitur naturam ejus cui accedit, imo prædia sicuti antea diversa fuerunt, ita in se etiam distincta manent, quamvis eundem Dominum respiciant, forte tamen limitationis causa illud admitti possit, quod habet Engelbrecht. *d. §. 62. in fin. si augeatur prædium beneficio Domini.* Is namque ejus intentionis, ut sibi prospicere velit & augmentum naturam ejus cui accedit assumat, fuisse censetur *arg. L. 2. C. d. 1. dot. C. 42. de R. 1. in 610.* Quid in emto vel deminuto fundo feudali obtineat distincte docet Struv. *Syntagm. Feud. Cap. 11. & seqq.*

§. XVIII.

Ratione quantitatis operæ sunt determinatæ & in-

decer-

determinata, de illis passim diximus, de his notandum quod non debeant ultra consuetum & antiquitus observatum modum exigi, & in iis ad tempora anteriora, *wie es von alters Herkommen ist*. Lauterb. *Coll. Th. Pr. ad ff. Tit. de Op. lib. §. 8.* sit respiciendum, hinc & insolita exactio non tantum ratione qualitatis sed & quantitatis jure prohibetur. *L. 23. §. 1. C. de agr. & Cens. L. 1. C. in quib. caus. Colon. Dn. accus. poss. & Græv. ad Gail. Observ. Practic. concl. 17. cons. 1. ubi num. 9.* posse rusticum Domino hoc in casu tuto resistere, docet, in Camera vero in dubio literæ pro informatione **Schreiben umb Veriche** / casu autem quo de superioris iniquitate constat, mandata sine clausula de non gravando insolitis & immoderatis operis, aliquando etiam mandata auxiliatoria & protectoria ad vicinas potentias contra Dominos enormiter savientes decernuntur, cum all. *Laut. d. l.* Quod si de quantitate ex antiquiore tempore certo non appareat, recurrendum est ad morem provinciæ, indeque determinatio petenda. *L. 13. §. 1. Comm. præd. L. 1. §. 3. de edif. priv. L. 23. §. 1. de stat. lib. Carpzov. Lib. 1. T. 6. R. 54. num. 18.* si vero consuetudo provinciæ variet, tunc ad usum localem pervenitur, & illud præstandum quod alii ejusmodi generis homines exhibere solent. *Knich. de vestit. pact. P. 2. C. 5. n. 28.* casu quo autem ex omnibus prædictis difficultas tolli nequit, partes suas interponet Judex, ortamque controversiam ex bono & æquo determinabit. *arg. L. 17. 19. & 22. §. f. L. 30. & 50. de oper. Lib. pro ut hæc & similia la-rius declarat. Balth. de op. subd. C. 12. p. 312. & seqq. Struv. sum mult. alleg. Ex. 3. th. 24. Carpz. L. 1. R. 54. Brunn. ad d.*

ad d. l. 30. inque determinatione spectandum, non quid absolute possit, sed quid commode à subdito fieri queat. *Mev. P. 4. D. 152. & seqq.* itemque *Brunn. c. l. num. 1.*

§. XIX.

Illicita quoque regulariter est mutatio operarum ratione circumstantiarum, veluti (1.) Loci, qua in re, ut tanto apertius mentem nostram declaremus, distinguendum nobis videtur, utrum operæ primario debeantur personæ, an vero Domini prædiis? priori casu, ubicunque Dominus moratur, & ubi volens sunt præstandæ. *L. 21. & 22. de Oper. lib.* hinc homo proprius, ut supra diximus, antequam ad libertatem perveniat, Domino suo obsequiosas operas hujus sumtibus per integrum annum præstare obligatus, eundem sequi tenetur. *Husan. de hom. propr. C. 6. num. 90.* modo Dominus non sit vagabundus. *L. 20. §. 1. de op. lib.* posteriori interest an prædium, ratione cujus servitia exhibenda, non expressum v. gr. ut per tres dies in horto operas manuales præstet, pluresque Dominus hortos habeat, electio ipsius Domini erit. *Besold. Conf. 189. num. 27.* Idque etiam tunc procedere dicunt DD. quando Dominus domicilium transfert, si operarum præstatio ad certum locum non est restricta. *L. 20. §. 1. de op. lib.* *Knipsch. de Nobil. Sagat. & Togat. n. 100.* modo tamen extra territorium regulariter non evagemur. *arg. L. 4. §. 2. de Cens.* vel ad talem locum prædantur operæ, ratione cujus verisimiliter, ob difficultatem itineris, longinquam distantiam, aliasque circumstantias rusticus eas promissurus non fuisset. *arg. L. 5. & 9. §. f. de Transact. & hoc est quod ait Imperator,*

G

de-

decisionem circa materiam operarum boni viri arbitrio
 esse committendam. *L. 13. §. 1. de ann. legat.* Ziegl. *ad*
Aur. Prax. Calv. §. Nobiles num. 141. imò communiter
 paciscentes domicilium Domini respexisse videntur.
 Balth. *De op. subd. C. 14. p. 350.* Brunn. *ad L. 12. C. de op.*
lib. Ubi vero prædium determinatum est, illud vel
 consideratur ut terminus ad quem, vel ut terminus à quo,
 v. gr. **Das die Frohntute vom Haus A die Früchte wolle re-**
anderwertig / wo solbige versilbert werden können / oder auff
drey Meile weit hinzuführen schuldig seyn / & hic, uti ex-
 emplum subjectum demonstrat, terminus à quo quidem
 certus existit, locus ad quem iterum vel certus quo ca-
 su res dubium non patitur, vel etiam incertus esse poterit,
 & hic rursus arbitrium boni viri, qui examinato eo, quid
 antiquitus fieri consueverit, ponderatis negotii circum-
 stantiis & probabili contrahentium intentione spectata
 ex justo & æquo difficultates refecabit, regulariter autē ex-
 tra territorium aut districtū Domini ad evchendū vel ad
 vehendum operarum debitores non adstringet. *arg. c. 7. de*
Cleric. Excomm. vid. Brunn. *ad L. 20. de op. lib. num. 3.*
 Ziegl. *ad aur. Praxin.* Nicol. Calvol. *§. Nobiles num. 141.*
 Husan. *de Ham. propr. c. 6. num. 89.* Erhard. *Concl. 24.*
 Balth. *de op. subd. C. 14.* Hinc patet quod si Dominus in
 eadem provincia duas possideat arces ad quarum unam
 subditi quaslibet operas indeterminatas præstare & præ-
 dia ejus rustica omnimodo colere obstringuntur, has ad
 alium locum transferre nequeat, gravior enim ita sub-
 ditorum conditio & contra primam operarum introdu-
 ctionem manifeste fieret. add. Brunn. *ad L. 12. C. de op.*
lib.

lib. Carpzov L. 1. R. 57. neque enim mutatio de loco ad locum admittitur, quæ omnia latius declarant, & præjudiciis in Camera Imperiali latis confirmant. *Fromm. de op. subd. & max. rust. §. 42. Laut. Coll. Th. Pr. tit. de op. lib. §. 11. cum alleg. Balch. d. l. unde recte concludit Erhard. Concl. 23. in f. itemque Möller. in P. 2. tit. 52. Const. Electoral.* Quod si Nobilis quidam plures reliquerit filios, qui feudo diviso novacastra ædificare cupiunt, subditi operas suas ad illa edere non teneantur, est enim hic non tantum mutatio ratione loci sed & objecti, ad unum enim Domini castrum non ad plura operas suas præstare adstringuntur, imo ex prædictis crederem improbabilem esse sententiam Husani *de Hom. propr. C. 6. num. 99. & seqq.* quem videtur cum all. sequi *Fromm. de op. subd. & max. rust. §. 34. in f.* diruto castro ad quod colonus operas, veluti aquam & ligna convehere, excubias agere &c. edere obligatus erat, novum autem, non ibidem sed alibi extruatur ædificium, ad eandem numero operarum præstationem rusticum teneri existimantis, nam si alibi de alio loco ejusdem prædii intelligatur, admitti utique hæc opinio poterit, jure surrogationis, imò non habet quod multum conqueratur subditus, si in eadem civitate, vel eodem pago novum castrum instauratum fuerit, alii si alibi capiatur de quolibet loco ad horam vel milliarem aut latius distito, nescio quam æquitas tam acerbum subdito jugum imponeret, & utique hic contra legem conventionis peccaretur, quæ non quamlibet & totam ipsius Domini utilitatem, sed & servientis commoditatem respicit, & ad certam v. gr. civitatem restricta est,

neque dici potest domum longe à priore distitam, ejusdem cum illa naturæ & qualitatis esse, verum quidem est, quod colonus serviat propter prædium sibi à Domino concessum, aut ex lege conventionis, aut respicit hoc onus prædium illud ratione cujus servitia primitus promissa sunt, non aliud quodlibet ex beneplacito Domini, ne in odiosis extensionem admittamus, itaque necessitas Domini consideratur, ne misero Rustico simul injuria inferatur, sane si obligatio coloni indiscreta ad nullum Domini locum restricta foret, sententia prior colore veritatis habere posset. Nos autem regulæ istæ firmiter in hæremus, opera de loco ad locum non sunt transferenda. *L. 41. de op. lib. Laut. d. l. eaq;* sententia tantò magis procedit, quando castrum aliquod esset extra territorium, sub quo alias degit uterq; situm, quia respectu illius non forent subditi, vel si alium pagum præsupponamus intuitu hujus non essent servientes, ipsique Domino nullatenus obstructi vivunt. Et si enim Dominus subditi alterius consubditi, vel diversorum pagorum coloni ejusdem communitatis esse neutiquam intelliguntur, ita recte contra Carpzov. *P. 2. C. 51. def. 2. num. 5.* concludit Balth. *de Op. subd. C. 11. p. 294. & seqq.* Hinc facile apparet, ea quæ diximus non tantum ad servitia Vulgaria, sed ut plurimum quoque ad Aulica pertinere, neque etiam in iis mutationem de loco in locum cum summo subditorum dispendio, quibus ita insolitum quid injungeretur, admittimus. *L. 2. C. de privil. Dom. Aug. vel rei priv. ibique Brunn.* cur autem in servitiis feu-

feudalibus fecus sit, & vasallus Dominum in bello defensivo indistinctè sequi teneatur. 1. F. 1. 2. F. 40, 45. & 55. ejus rationem exponunt Balth. d. 1. & Kohl. de serv. feud. P. 5. n. 9. sane si bellum foret offensivum, quod pro occupanda longe distita à Domini territorio provincia gèritur, operas militares eum in finem vasallus vix præstare obligabitur, uti ex Sprincksfeld tract. de Apanag. C. 7. n. 53. notat Struv. in Obs. Feud. ad c. 11. §. 8.

§. XX.

Circumstantia (2.) respicit Tempus, quoad mutationem verò ratione temporis sciendum, quod regulariter non debeantur operæ, nisi fuerint à Domino petita. L. 13. §. judicium. L. 22, 24. de op. lib. idque etiam in vasallo obtinet. 2. F. 26. §. licet vasallus. 1. F. 21. vers. nam si steterit. 2. F. 37. §. ult. Coccej. de Adoha. C. 4. §. 2. nisi sciat grave periculum imminere Domino, ad quod præcavendum ipse ultro occurrere debet. 2. F. 26. §. licet 1. F. 21. inf. Struv. S. I. F. C. 11. aph. 9. vel nisi certis diebus statoque tempore servitia debeantur, tunc enim subditus vel etiam vasallus qui promissit, ipsemet memoria tenere eaque etiam non vocatus exhibere debet. Boccr. de Jur. Senior. & vasall lib. 1. C. 4. n. 3. & seqq. obligatur autem regulariter ea præstare de die non de nocte, hinc diurnum quoque officium operæ dicuntur in L. x. ibiq; Brun. & LL. 3. §. 1. de Op. lib. L. 2. de ann. leg. unde Berlich. P. 2. Const. 64. n. 1. & Carpz. P. 2. const. 51. def. 1. ordinariè rusticos Domino ad excubias nocturnas, etsi eos promiserint, obstrictos non esse, docent, deinde diebus festis

non sunt indicendæ, quia illis cura & cultura animarum non agrorum quærenda. *L. 9. ff. & L. 7. C. de Feriis. L. 36. de Recept. arbitr. Matth. Coler, de Process. P. 1. C. 9. n. 68.* hinc sua sponte fluit (1) quod etiam subditus, cum indicationem Domini exspectare debeat, tempus pro tempore eligere non possit. *L. 22. & 24. de Op. lib. Balzh. c. l. p. 245.* inde porro consequitur (2) quod si subditus 6. diebus v. gr. quotannis operas exhibere obstrictus, jussu autem Domini ad locum distitum vocetur, ita ut 5. dies v. g. abeundo, & redeundo consumantur, hos in numerum 6. dierum operis deputatorum merito computare possit, revera enim 5. diebus servit, idq; confirmat *L. 20. §. 1. de Op. libert. ibi: Proculus ait, sed qui dies interea cesserint, dum Romam venerit, Patrono perire jung. Stamm. de Serv. Pers. L. 3. C. 21. num. 6. Balzh. de Oper. Subd. pag. 347.* Huc illa quoque pertinet quæstio, utrum operæ priori anno intermissæ, sequenti recte à Domino exigantur? Placet hic distinctio inter operas ratione temporis certas & incertas, ut illas, siue iis Dominus indigerit siue non, modo non venerit determinato tempore subditus & ad illarum exhibitionem sese paratum ostenderit, ad æstimationem obstringatur, quia hic verum, est, quod dies interpellet pro homine & proinde colonum in mora constituat. *L. 12. C. de contrah. Stip. Ziegler. ad Aur. Prax. Nicol. Calvol. §. Nobiles n. 129. Hufan. de Hom. propr. C. 6. n. 75.* quod etiam indeterminatis servitiis feudalibus procedit juxta *Kohl. de Servit. Feud. part. 4. n. 4. add. Stranch. dissert. de hostendit. §. 32.* quoad has subdividimus, utrum interpellatio intercesserit nec ne, priori casu si debitor operarum contumaciter emancat, aut

aut eas exhibere neglexerit, illas adhuc indistincte sive ratione objecti determinatae aut indeterminatae sint, praestare cogitur, *arg. L. 4. §. 30. §. in libertam & L. 44. de Op. Lib. Maul. de Homag. Tit. 4. num. 15. Ziegl. d. l. n. 131.* posteriori casu quando non sunt exactae, itaq; nulla culpa aut mora debitoris intercessit, sequenti anno non duplicabuntur, *arg. L. 15. §. 34. de Op. Lib. L. 4. §. 5. de Star. Lib.* quod ita tamen declarant interpretes, ut adversa velerudine impediti, casu quo Dominus operas petit, per substitutum servire teneantur *L. 16. §. auth. adscriptitios C. de Episc. & Cler. L. 1. C. de propof. agent. Erhard. de Oper. Rust. Concl. 32. lit. B.* praedicta multo magis procedent in operis indefinitis, quando Dominus in mora exigendi fuit, quia dum non petiit operas eas remisisse videtur, ita enim Jctus ait: *cum operarum praestatio nihil aliud sit quam officii praestatio, absurdum est credere alio die deberi officium, quam quo is veller, cui praestandum est. L. 22. de Op. Lib. & facit ratio quod ante non codant, quam indictae fuerint, L. 24. eod. plenius hac de re agunt, Balth. de Op. Lib. C. 12. p. 303. & seqq. Fromm. de Oper. Subd. §. 35. Rosenth. de Feud. C. 8. concl. 26.*

§. XXI.

Quod denique mutationem circa sumtus attinet, sciendum est, sicuti jure Communi praestatio operarum consuetatarum sumtibus facientis fieri debet *l. 18. ff. de O. L.* nisi debitori tantum non superfit, unde se ipsum sustentare queat, *l. 21. Eod.* vel spatium ad quaerenda vi-

ta

remedia ei non relinquatur *l. 19. & l. pen. §. 1. de Op. Lib. Mev. p. 4. d. 133. n. 4. Bruñ. ad dict. l. 18. de Op. Lib. Gail. O. 63. num. 13.* neque id tantum ad victum, sed & ad instrumenta rustica fracta vel deteriorata, aut etiam per prædones incursumve hostium ablata, pertinet, *arg. l. 2. ad l. Rhod. de fact. l. 9. de pign. act. Husan. de hom. propr. Cap. 6. n. 95. Ziegl. §. nobiles n. 96. Erhard Conclus. 26. in fin. Sixtin. de Regal. l. 2. C. 13. n. 79. Dn. Lauterbach. Colleg. Theorico - Pract. Tit. de Oper. Libert. §. 11. in fin. Balthasar de Oper. Rusticor. Cap. 15. pag. 359. & seqq.* ita per se patet ubi nihil aliud in contrarium urget, si debitor ad harum impensarum exhibitionem Dominum obligare velit, eò ipsò communem operarum naturam immutari, neque ad has exigentem obligatum esse *d. l. 18. de O. L.* Quod si verò vel ab initio aliter convenerit, vel consuetudo ita ferat, ut certum quid sive personis, sive jumentis, sive intuitu instrumentorum præstetur, varie enim id pro diversitate locorum & conventionum aliquando determinatur, aut usu observatur, modo namq; caseus cum pane, modo panis tantum ad certam quantitatem ordinatus, modo aliud pro re nata præstatur, in Westphalia verò cibum communiter præstat Dominus per integrum diem, ubi & adnotari meretur, quod in sæpe allegato Recessu, Hass. Darmstad. vigore cuius subditi ad sex annos à servitorum præstatione, erga exsolutionem certæ pecuniæ immunes existunt, quando pro renata operas præstant, certum quid ipsis assignetur, ita enim verba *dict. Recess. §. 10* sonant verß. *Nachde Wir Uns auch mit Inseren Unterschane eins gewissen Tax über die Führen und Arbeiten/die/was von Ihnen um Bes*
zahn

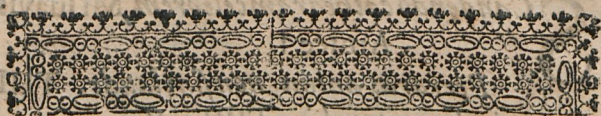
zahlung geleistet werde / dergestalt verglichen / daß nemlich Sie
 von einem Scheffel Korn / oder anderthalb Scheffel Haber / jede
 Weite 2. Albus. Von einem gutem Pferde / so zu Vorspann
 oder sonsten gebraucht wird / jede Meilwegs einen Ortsgül-
 den 3. Ein Einläuffiger / so Bottenweiß aufferhalb Amtes
 gehet / und nichts trägt / jede Meil 4. Alb. derjenige aber /
 so etwas trägt / jede Meil 5. Alb. Zu Botten-Lohn im
 Amte des Tages 5. Alb. Ein Tag zu arbeiten / 5. Albus:
 Ein Tag bey Fürsten-Lager / oder sonsten auffzuwarten /
 5. Albus / alles den Gülden in 30. Alb. in Franckf. Weh-
 rung haben soll. Quod si inquam tale quid intuitu præ-
 stationis legitime introductum fuerit, Dominus qualis-
 cunque demum sit, circa ea nihil mutare poterit, nam
 qui panem hunc das **Dicust-Brode** fraudaverit, is sangui-
 nis reus vocatur Joseph. à Costa de *procuranda Indo-
 rum salute* L. 3. Cap. 17. neque à furto coram DEO im-
 munitis erit, & Neumayer plures desuper in germania
 aliisque provinciis querelas, imò non raro seditiones &
 rebelliones rusticorum motas esse, notat in Tr. vom **Auff-
 stand der Untern wider ihre Regenten und Obern** / Cap. 1. §. 5.
 Proinde nisi Dominus ex sua parte exsolverit ad quod
 obligatur, subditi justè operarum præstationem detre-
 scare poterunt, arg. L. 13. §. 8. de act. emt. L. 52. §. 1. ff. lo-
 cati L. 27. de inoffic. testam. Cap. frustra de R. 7. in 6to. Knip-
 schild. de Nobilit. togata & sagata Cap. 21. n. 122. & seqq.
 Sumtus feudales autem quod concernit, non conveniunt
 inter se Feudistæ. Alii enim, quando in territorio ipsius
 Domini servitia præstantur, hos Vasallo, si extra illud,
 Domino imponunt, Rursus alii inter feudum optimum
 & macilentum, pauperem & divitem vasallum distin-
 ctionem

H

tionem

tionem faciunt, quorum omnium opiniones ad latum exhibent Kohl. *de Servit. Feud. p. 6. n. 7. cum multis seqq.* Rosenthal *de Feud. Cap. 8. Conclus. 24.* Nobis placet distinctio inter sumtus ad apparatus instrumentaque bellica v. g. ad equos, arma &c. paranda necessarios, & inter victus sustentationisque impendia, ut prioris generis vasallo, posterioris Domino belligeranti assignemus, habet enim feudum, ut serviat, quod sine requisitis ad expeditionem pertinentibus, fieri nequit 2. *feud. 23. in fin. 2. feud. 52. & 55.* non ut suis sumtibus ser vitia praestet arg. *L. 10. §. 9. mand.* ne duplici onere gravetur arg. *l. 34. §. 5. de leg. 2.* idque diserte probat textus *in 2do feud. 107.* cum enim materia haec in iure feudali non sit expresse decisa, probabilis auctoritas à Capitulis extraordinariis merito desumitur, quod ne quidem Kohl. Dissentiens *dict. p. 6. n. 6. in fin.* negare audet, & luculenter demonstrat Hartm. Pistor *L. 2. Q. 34. n. 33.* neque hic valet argumentum à liberto ad vasallum, quippe qui admilitares operas, quæ tantis periculis expositæ, tamq; enormes erogationes requirunt, non tenentur, pro nostra sententia videri potest Finckelth. *Observat. 87. per tot.* ubi etiam *num. 27. & seqq.* equos & arma in expeditione bellica si amittantur, vasalli, non Domini periculo existere, traditi, arg. *L. 2. §. 1. ad Rhod. de iact.* adde eundem *in Diss. Feud. 9. §. 9.* & Struv. *in Obs. feud. 9. ad Cap. 11.* ubi Knichen. *de Jur. Territ. C. 3. n. 374. & seqq.* tanquam Dissidentem allegat. Ex quibus quod mutatio sumtuum contra naturam feudi suscepta ordinarie illicita sit, facile patescit, Kohl. *de servit. feud. p. 6. n. 2. seqq.* Tantum de prima *Dissertationis* parte: D E O interim O. M. pro ineffabili sua assistentia, sit manearque,

Laus, honor & gloria in omnia secula,

COROLLARIA.

- Q**uomodo Codex repetitæ prælectionis ex mente Justiniani
Imperatoris de roget Pandectis, nondum intelligimus.
- II. Fundamentum actionis publicianæ non est fictum domi-
nium, sed qualificata possessio.
- III. Minus recte quidam confundunt constitutoines per-
sonales cum singularibus, imò & jus speciale eum pri-
vilegio personali.
- IV. Hostibus est servanda fides, imò & ipsis rebellibus.
- V. Jus venandi Principes, non consuetudine, nec præ-
scriptione immemoriali, sed vi regalium & superio-
ritatis territorialis sibi attribuere.
- VI. Hinc hodie subditi regulariter venationem ex privi-
legio Principis exercent.
- VII. Jus venandi tamen semel subditis concessum non te-
mere ipsis iterum est adimendum, imprimis si vel jure
prescriptionis, vel mutue conventionis id possideant.
- III. Christiani à Turcis capti pro servis, etiam apud ipsos
Christianos, habentur.
- IX. Unde testamentum à tali capto conditum nullum plane
habet vigorem.
- X. Et ne quidem in conscientia hæres ab intestato ad id ser-
vandam tenetur.

S Candendo cathedram celebrem, Mi suavis
Amice!

*Perraras animi, non sin laude, TUI
Exponis dotes: toto hinc TIBI pectore grator
Ac vo-veo, ut cæptis annuat Alma Trias.*

Hisce Dno Respondenti applaudere voluit.

H. F. de STOCKHAUSEN. 3. 23.

TE nomen, quod Mi Schadene! trahis,
Generosum,

Pluribus à Claris Atavis, ornare sagaci
Mentis & ingenii virtute ac luce studentem.
Egregium monstrat specimen, quod prodis
in orbem.

Persequere hunc cursum, stadii discrimina
sperne

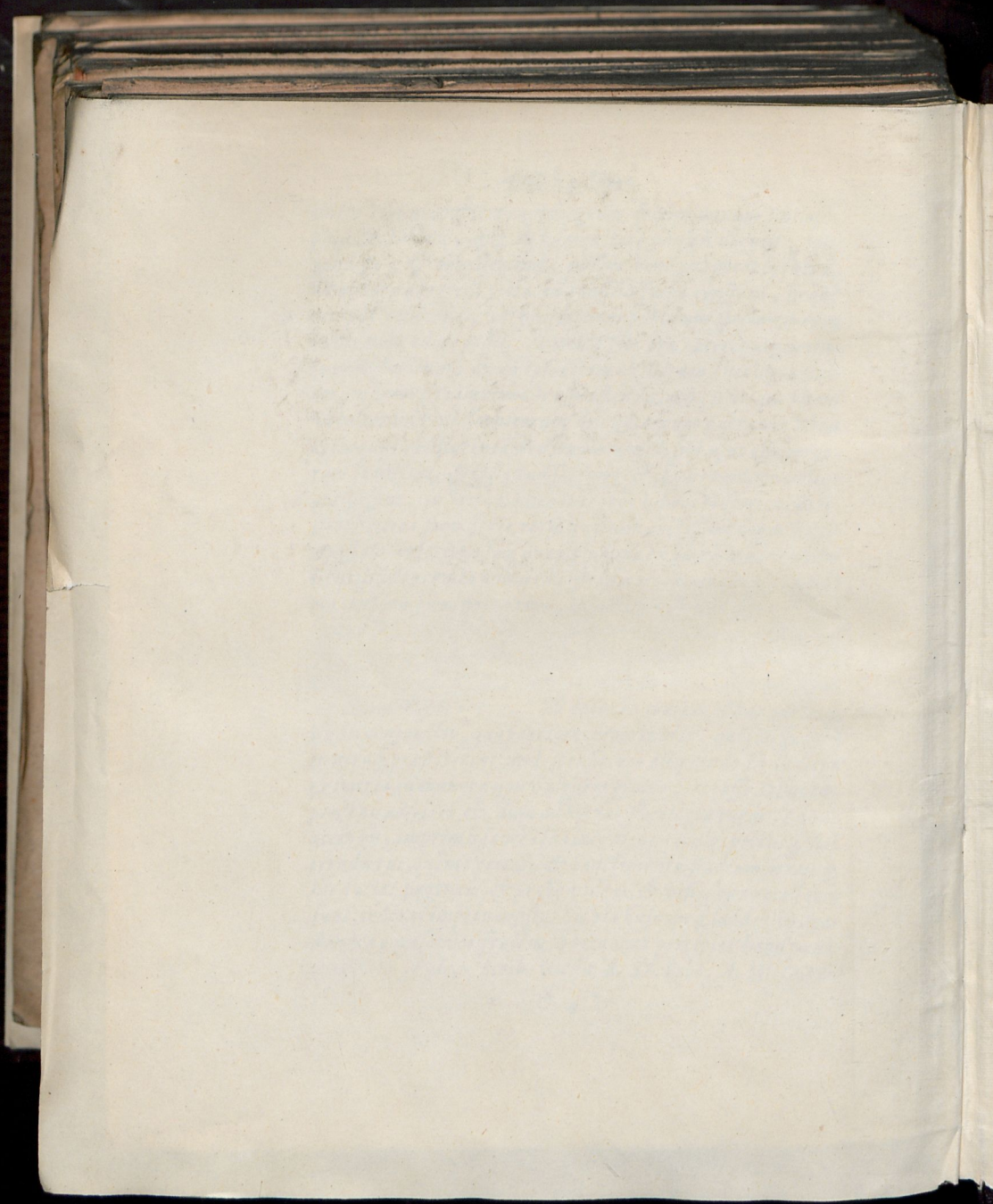
Jam transmissa fere, cupidus contingere me-
tam.

Præcaræ Patriæ sic commoda multa parabis,
Lausq; Decusq; Tuū sublimia tendet ad astra.

*Hæc pauca Generis antiquitate non minus quam virtute illu-
stri ac perquam Generoso Dno. Autor. Respondenti
honoris ergo cum omnigenæ felicitatis apprecatio-
ne adjicere voluit*

J. P. SCIPIO, Corbachio Waldeccus.

LL. Cult.

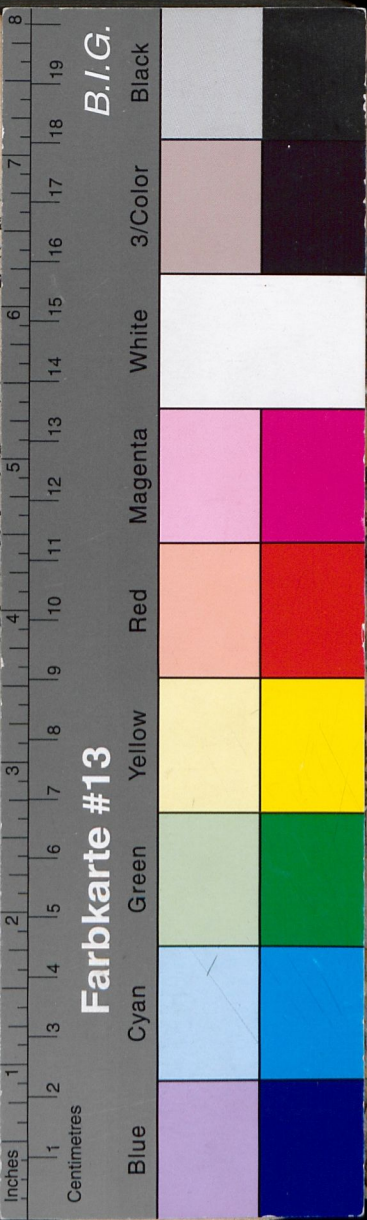
Greifen, Diss., 1706-07

ULB Halle
005 356 776

3

Pri, 40, Rubra 12.
1707, 2a
10

8
Q. D. T. O. M. B. V.
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE ac DOMINO,
DN O. LVDOVICO,
LANDGRAVIATUS HASSIÆ SUPERIORIS
PRINCIPE HÆREDE, & reliqua.
DISSERTATIONIS JURIDICÆ
DE

OPERARUM DEBITARUM MUTATIONE,

P 259
Von Veränderung der schul-
digen Dienste /

PARTEM PRIOREM
IN INCLYTA ET FLORENTISSIMA ALMA LVDOVICIANA
SUB PRÆSIDIO

DN. MELCH. DETHMARI
GROLMANNI,

JCTI, ut & PROFESSORIS JURIS ORDINARIII LONGE
CELEBERRIMI

IN AUDITORIO 7CTORUM SOLENNI

D. XXII. DEC. clō 1707.

PUBLICO ET PLACIDO ERUDITORUM EXAMINI EXHIBET
OTTO HENRICH de SCHADE

IN HUNDLOSEN, EQVES GUESTPH.
A. & R.

GISSÆ-HASS. Excud. JOH. REINH. VULPIUS, Ac. Ty

